

Jean Monnet i Europska zajednica za ugljen i čelik

Pavlić, Mario

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:020965>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

MARIO PAVLIĆ

**JEAN MONNET I EUROPSKA ZAJEDNICA
ZA UGLJEN I ČELIK**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA SOCIOLOGIJU

MARIO PAVLIĆ

**JEAN MONNET I EUROPSKA ZAJEDNICA
ZA UGLJEN I ČELIK**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Mladen Puškarić

Zagreb, rujan 2018.

1. Uvod -----	1
2. Jean Monnet-----	5
2.1. Monnetov plan- nakon Drugog svjetskog rata -----	6
2.2. Schumanov plan -----	7
2.3. Monnetovo životno djelo-----	10
3. Monnetovi suvremenici -----	14
3.1. Robert Schumann-----	14
3.2. Konrad Adenauer-----	17
3.3. Altiero Spinelli-----	19
4. Povijesni kontekst razjedinjenja Europe -----	21
4.1. Prvi svjetski rat -----	24
4.2. Dolazak nacista na vlast -----	26
4.3. Nakon sukoba -----	27
5. Europska zajednika za ugljen i čelik -----	29
5.1. Ugovor o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik -----	30
5.2. Razlozi nastajanja Europske zajednice za ugljen i čelik -----	32
6. Budućnost Europske unije -----	36
6.1. Krize-----	37
6.2. Budućnost Republike Hrvatske unutar Europske unije -----	39
7. Zaključak-----	42
LITERATURA-----	45

1. Uvod

Prva polovica 20. stoljeća za europski je kontinent bila poprilično kaotična. Dva velika svjetska rata izbila su baš na području Europe i bila su proizvod sukoba velikih europskih zemalja, susjeda i rivala. U isto vrijeme, ali i kao proizvod takvih kaotičnih okolnosti, rađa se i misao ujedinjenja i pomirenja, Europe kao cijeline i zajednice.

Feletar i Feletar (2007: 59-60) pišu:

„Poslije ratnog vihora Drugog svjetskog rata, koji je poharao svijet a osobito Europu, valjalo je tražiti puteve kako ubuduće izbjeći nove ratne strahote. [...]Europa je željela ostvariti cjelovitije udruživanje jer jedino prijateljstvo i zajednički interesi država naroda mogu jamčiti mir i sigurnost“

U ovom radu bavit ćemo se procesom europske integracije, za kojim se stvorila najveća potreba nakon prve polovice 20. stoljeća u kojem su razvoj vojne tehnologije i nesređena situacija u međunarodnoj politici u velikom dijelu Europe ostavili milijune ljudskih žrtva, kaos, razrušene gradove i nacionalna gospodarstva, te ćemo se baviti jednim od najzaslužnijih ljudi za uspjeh tog procesa.

Jean Monnet, francuski vizionar i čovjek „iza kulisa“ jedan je od najzaslužnijih, uz svoje suvremenike, koje ćemo također spomenuti u radu, za stvaranje Europske zajednice za ugljen i čelik, nadnacionalne institucije, koja je preteća Europskoj uniji kakvu poznajemo danas.

Teza ovog rada jest, da europska integracija kao proces osigurava trajan mir u Europi.

Kroz rad ćemo se koristiti argumentima i kontraargumentima kojima ćemo probati dati što jasniju sliku o procesu europske integracije, njegovim glavnim protagonistima, povijesnom kontekstu u kojem je potreba za europskom integracijom nastala i budućnosti europske integracije u 21. stoljeću, te ćemo probati dokazati našu tezu s početka rada. Klaus- Dieter Borchard (2000: 17) piše:

„Intenziviranje napora za ujedinjenje Europe nakon drugog svjetskog rata poizašlo je iz shvaćanja kako nema drugog načina da se jednom zauvijek završi bolna europska povijest sukoba, krvoprolića, patnje i uništavanja.

Ova osnovna ideja ostavila je traga na Ugovorima kojima se osnivaju Zajednica i Unija, putem glavnih ciljeva koji su u tim ugovorima izneseni. To su očuvanje i jačanje mira, postizanje ekonomske integracije na dobrobit svih građana Unije kroz stvaranje jedinstvenog unutarnjeg tržišta, rad na ostvarivanju političke unije te, konačno, ojačavanje i promicanje socijalne kohezije unutar unije.“

Jean Monnet je, često zaboravljena, ali vrlo važna europska povijesna ličnost, jedna od najznačajnijih ličnosti Europe u burnom i ratom prošaranom 20. stoljeću. Često nazivan i ocem ujedinjene Europe, zbog njegove uloge u osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik. Također, on je imao viziju na koji način ujediti Europu. Klaus- Dieter Borchard (2000: 17- 18) piše:

„Ekonomska integracija oduvijek je bila pokretačka sila pokreta prema Europskoj uniji. Osnovni ciljevi ekonomske integracije izraženi u Ugovorima su sljedeći: usklađen razvoj ekonomskih aktivnosti, ujednačen i uravnotežen ekonomski razvoj, podizanje životnog standarda, visoka razina zaposlenosti, ekonomska i moralna stabilnost“

Jean Monnet, za razliku od ostalih velikih povijesnih ličnosti, nije imao neke službene uloge u nacionalnoj visokoj politici, tek je kasnije, razvojem procesa europske integracije, dobio bitnu ulogu u novoosnovanim institucijama Europske zajednice za ugljen i čelik, ali je svojim snažnim političkim vezama, u svijetu i Francuskoj, uspio dati veliki doprinos u europskoj integraciji i europskom miru u drugoj polovici 20. stoljeća, te zasjesti na čelna mjesta europskih institucija.

Rad smo podijelili na pet poglavlja. U prvom poglavlju nazvanom *Jean Monnet* baviti ćemo se vizionarom i jednim od pokretača procesa europske integracije. Njegovim podrijetlom i ukratko ćemo opisati njegov životni put. Zatim ćemo spomenuti Monnetov plan oporavka francuske ekonomije na štetu njemačke ekonomije. Baviti ćemo se i povijesnim kontekstom u kojem je taj plan napušten. Zatim ćemo obraditi najbitniji dio Jean Monnetovog života, a to je početak procesa europske integracije. Koja je bila Jean Monnetova uloga u procesu integracije? Koji su bili razlozi za početak procesa europske integracije? Kakve su bile njegove vizije za budućnost europskog kontinenta? To su pitanja na koja ćemo pokušati dati odgovor u prvom poglavlju.

U drugom poglavlju nazvanom *Monnetovi suvremenici* spomenuti ćemo tri jako bitne ličnosti za proces europske integracije. U ovom poglavlju najveću ćemo pozornost posvetiti Robertu Schumanu, baviti ćemo se razlozima zašto je baš on bio najprikladnija osoba da 9. svibnja

1950. godine obznani svijetu Schumanov plan, koji je ustvari bio Monnetova vizija. Kroz neke njegove citate moći ćemo saznati ponešto o njegovim stavovima o procesu europske integracije, te kršćanstvu i demokraciji unutar europskih okvira. Također ćemo spomenuti i Konrada Adenauera, velikog njemačkog poslijeratnog političara, koji je jedan od ključnih ljudi francusko- njemačkog pomirenja i poslijeratnog njemačkog gospodarskog uspona. Također, jedan je od ključnih ljudi za proces europske integracije. Treći akter kojeg ćemo spomenuti u ovom poglavlju je talijanski političar, Altiero Spinelli. Spomenut ćemo i njegov razvoj paneuropske ideje, usporedno s Monnetovom vizijom o ujedinjenoj Europi.

U trećem poglavlju pod naslovom *Povijesni kontekst europskog ujedinjenja* pokušat ćemo cijeli proces europske integracije staviti u povijesni kontekst. Za početak ćemo reći nešto o povijesti razvoja ideje ujedinjenja Europe. Spomenut ćemo i grofa Coudenhove- Kalegrija, kao jednog od začetnika paneuropske misli 20. stoljeća. Nakon toga bavit ćemo se događajima za vrijeme i nakon Prvoga svjetskog rata. Kakvim su političkim potezima Saveznici pokušali uspostaviti mir nakon tog velikog sukoba i što je to značilo za budućnost Europe. Pisat ćemo i o razlozima dolaska nacista na vlast u Njemačkoj, njihov uspon u točno određenom povijesnom trenutku i posljedice njihove dvanaestogodišnje vlasti u Njemačkoj. Sve ćemo te događaje pokušati staviti u povijesni kontekst, te na taj način pokušati objasniti potrebu za procesom europske integracije.

Europska zajednica za ugljen i čelik je poglavlje u kojem ćemo se baviti ključnom etapom za proces europske integracije, a to je osnivanje upravo te zajednice. Spomenut ćemo ključne događaje i aktere u tom procesu. Iznijet ćemo i stavke Ugovora o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik, te ćemo ih ukratko pokušati objasniti. Na kraju ćemo spomenuti razloge nastajanja Europske zajednice za ugljen i čelik, te samim time pokušati dokazati našu tezu rada, da europska integracija kao proces osigurava trajan mir u Europi.

Zadnje poglavlje u radu zove se *Budućnost Europske unije*. Tu ćemo proces europske integracije dovesti u sukob s novim problemima koji muče suvremenog europskog građanina 21. stoljeća. Problem Hladnog rata je daleko iza nas, no novi izazovi s kojima se Europska unija susreće sve su veći. Nedavni događaji u Zapadnoj Europi, pogotovo teroristički napadi u Francuskoj i Belgiji, te migrantska kriza koja je jako načela zemlje na istočnog granici Europske unije, pokazuju da je mirna budućnost i dalje upitna i zahtjeva nove intervencije u samom procesu europske integracije. Spomenut ćemo i krizu nazvanu Brexit, koja je isto jedan od najvećih izazova u budućnosti Europske unije. Na kraju rada, prije samog zaključka

pitat ćemo se koja je budućnost Republike Hrvatske u procesu europske integracije. Što taj proces znači za male države kao što je Hrvatska.

Na kraju rada iznijet ćemo zaključak cijelog rada i mišljenje autora o cijeloj temi.

2. Jean Monnet

1

Jean Monnet je, iako „iza kulisa“, bio jedna od najvažnijih osoba za proces europske integracije u 20. stoljeću. Također je svojim vizijama izrazito doprinio miru na europskom kontinentu.

Rođen je 9. studenog 1888. godine, u Francuskoj pokrajini Cognac, u bogatoj obitelji proizvođača i trgovaca tim iznimnim francuskim žestokim pićem. Činjenica gdje je rođen, nije toliko nebitna u njegovom životopisu, jer su mu je mjesto rođenja, kao i sama činjenica da dolazi iz bogate trgovačke obitelji uvelike pomogle u budućnosti, donijela mu je veliki socijalni kapital, omogućujući mu poslovne i privatne veze s moćnim i uglednim ljudima iz Francuske i drugih velikih zemalja. U svom mladom životu pokazao se kao iznimno sposobna osoba u poslovanju i pregovaranju, te je sve do početka Prvog svjetskog rata radio za svoju obitelj, a tada je prešao u međunarodnu politiku i poslovanje.

Britanska online enciklopedija Britannica² o njemu piše da je bio politički ekonomist i diplomat koje je, nakon Drugog svjetskog rata, započeo opsežno ekonomsko planiranje u zapadnoj Europi. U Francuskoj je, kao ekonomist najzaslužniji za oporavak i modernizaciju francuske nacionalne ekonomije, koja je u Drugom svjetskom ratu pretrpjela velike gubitke.

No njegova je uloga u europskoj povijesti puno veća od oporavka francuske nacionalne ekonomije i može se slobodno reći da je svjetskih, a ne nacionalnih razmjera.

Jean Monnet, prvotno kao vizionar, svojim je zamislima o europskom ujedinjenju i pomirenju dvaju velikih europskih naroda, Francuskog i Njemačkog, okupio oko sebe skupinu istomišljenika i suvremenika, s kojima je započeo oporavak, ratom razorenog, gospodarstva u Zapadnoj Europi, te postavio temelje za budućnost europske integracije i stvaranje Europske unije, monetarno, gospodarski i politički unificirane, nadanacionalne institucije.

¹ fotografija preuzeta s https://www.hs-pforzheim.de/international/europe/jean_monnet_foundation/about_jean_monnet/ (13.9.2018.)

² preuzeto s <https://www.britannica.com/biography/Jean-Monnet> 28.8.2018.

Puškarčić (2010:123) u svojoj knjizi „Razvoj europske integracije“ piše o njegovom životnom putu, koji je zaista bio fascinant. Kada je počeo Prvi svjetski rat, Monnet je prestao raditi u obitelji kao proizvođač konjaka, te se pridružio Saveznicima, obavljajući razne dužnosti, a s dvadeset i devet godina postaje zamjenik glavnog tajnika u Ligi naroda. Monnet je sudjelovao i u mirovnim pregovorima u Versaillesu, koji su također utjecali na njegove diplomatske stavove u budućnosti.

Nakon što je reorganizirao obiteljski posao proizvodnje konjaka, postao je europski partnerer njujorške investicijske banke.³ Jean Monnet se od mladih dana iskazivao kao iznimno sposoban mladić u području ekonomije, politike i diplomacije.

Puškarčić (2010:123) također piše da je u međuratnom razdoblju obnašao mnoge dužnosti u financijskom sektoru, u SAD-u i Kini, gdje je stekao mnoga ugledna i moćna prijateljstva. Početkom Drugog svjetskog rata imenovan je direktorom francusko- britanskog komiteta za gospodarsku suradnju, a nakon kapitulacije Francuske seli u Veliku Britaniju, gdje ga britanski premijer Winston Churchill imenuje za koordinatora dopreme gospodarske pomoći iz SAD-a. Nakon rata bio je zadužen za stvaranje ekonomskog plana koji bi francusku nacionalnu ekonomiju vodio do oporavka, nakon što je devastirana u njemačkoj okupaciji u Drugom svjetskom ratu.

2.1. Monnetov plan- nakon Drugog svjetskog rata

Puškarčić (2010:124) piše:

„Kraj Drugoga svjetskog rata Francuska je dočekala kao dio velike savezničke četvorice, što joj po objektivnim kriterijima, vojnim, političkim i gospodarskim, nikako nije pripadalo. Zahvaljujući britanskom zalaganju i lobiranju, Francuska je 1945. godine postala dio četvorice, koji su određivali poslijeratnu sudbinu Njemačke, ali i Europe. Tu svoju povijesnu priliku Francuska je iskoristila za realizaciju vlastitih interesa, koji se često nisu poklapali s interesima ostalih zapadnih saveznika.[...] Francuska je provodila politiku svekolikog slabljenja njemačke države u cilju njezina dovođenja u takvu gospodarsku, vojnu i političku poziciju, da više nikada ne može ugroziti Francusku.“

³ preuzeto s <https://www.britannica.com/biography/Jean-Monnet> 6.9.2018.

Iako su Francuski potezi pomalo rigorozni i nepopularni sa suvremenog gledišta, kontekst u kojem su ti potezi doneseni, donekle opravdavaju francusku politiku prema Njemačkoj. Francuska je pokušala osigurati svoju egzistenciju tako što bi zauvijek oslabila njemačko gospodarstvo. Nemojmo zaboraviti da je Francuska u zadnjih sedamdeset godina do kraja Drugoga svjetskog rata, bila napadnuta od strane svojih susjeda čak tri puta. Takav scenarij jednostavno se nije smio ponoviti. Žrtve koje su Francuska, ali i cijeli svijet, pretrpjeli u Drugom svjetskom ratu nisu prijetile samo nacionalnoj sigurnosti, već i opstanku suvremene civilizacije kakvu smo poznavali i kakvu danas poznajemo.

2.2. Schumanov plan

Puškarčić (2010: 124- 125) naglašava kako se takav stav francuske politike jako kosio s planovima ostalih zapadnih saveznika. Naime, početkom hladnog rata 1948. godine, plan oslabljivanja njemačkog gospodarstva u korist francuskog gospodarstva, znatno se kosio s strateškim planovima Sjedinjenih Američkih Država u Europi. Njemačka, tada podijeljena između zapadnih saveznika i SSSR-a na istoku, gledana je kao ključna komponenta na „braniku“ hladnoratovskih zbivanja. Monnetov opsežan ekonomski plan oporavka Francuske, nakon oslobođenja od njemačke okupacije, koji je bio naručen od strane francuskog premijera Charlesa De Gaullea, temeljio se na oslabljivanju njemačkog gospodarstva u svrhu razvijanja i modernizacije francuskog gospodarstva. Pritisak ostalih saveznika, a pogotovo SAD-a doveo je do toga da se plan revidira i da se temelji na francusko- njemačkoj suradnji i prijateljstvu. SAD je zahtijevao od Francuske da naprosto izmjeni odnos prema Njemačkoj, te da se u zajedničkom interesu kapitalističkog Zapada počne, iz pepela, zajedničkim snagama, graditi nova i modernija ekonomija zapadne Europe. Jean Monnet je tada preložio novi plan, Europske zajednice za ugljen i čelik, koje ne bi bilo kontrolirano od nacionalnih vlada, već bi bilo pod jurisdikcijom novoosnovanog nadnacionalnog tijela, koje bi nadziralo proizvodnju ugljena i čelika, vrlo važnih industrija u prvoj polovici 20. stoljeća, u svim zemljama-članicama te zajednice. Takav plan predstavljen je francuskom ministru vanjskih poslova, Robertu Schumanu, i to pomalo slučajno, jer je prvotno trebao biti predstavljen predsjedniku francuske vlade Georgesu Bidaultu, koji je u to vrijeme bio prezauzet svojim poslovima. Robert Schuman je taj Monnetov plan i predstavio svijetu, te se zato i zove Schumanov plan, iako pomalo netočno, s obzirom da se radi o početnoj viziji i ideji Jeana Monneta.

Dakle, možemo reći da je pomalo nepošteno, ali Monnetovim planom nazivamo plan oslabljivanja njemačkog gospodarstva u korist dizanja i moderniziranja francuskog gospodarstva, dok se temeljem modernog procesa europskih integracijama smatra Monnetov plan, koji se službeno naziva Schumanov plan. U sljedećem ćemo poglavlju objasniti zašto se tome bilo tako.

Puškarić (2012: 27) piše:

„U ožujku⁴ uz suglasnost i podršku američke administracije francuski Direktor ureda za plan i modernizaciju Jean Monnet predložio je sektorski model integracije čiji je konačni cilj stvaranje ekonomske i političke integracije s nadsudnacionalnim institucijama. Jean Monnet razradio je ideju o stvaranju Europske zajednice za ugljen i čelik s nadsudnacionalnom institucijom Visokog povjerenstva, koje u ime Zajednice kontrolira industriju ugljena i čelika umjesto nacionalnih vlada. Zbog zauzetosti tadašnjeg predsjednika francuske vlade, Georges-a Bidaulta, francuski ministar vanjskih poslova Robert Schuman na sebe je preuzeo organizaciju pripreme i objave dokumenta, koji će po njemu dobiti i ime, a označit će službeni početak europske integracije.“

U raznim zadacima kojima se bavio u mladosti pokazao se kao iznimno sposoban i polivalentan ekonomist, diplomat i političar. Također, na svim tim raznim funkcijama koje je obavljao u sektorima proizvodnje, prodaje, diplomacije, logistike i politike sakupljao je prijeko potrebna iskustva koja će mu u budućnosti poslužiti za ostvarenje njegove životne vizije.

Tim je iskustvom došao do zaključka da se mir u Europi, koji je u 20. stoljeću bio prijeko potreban treba osigurati puno učinkovitije, nego što je to pružio mir u Versaillesu 1918. godine. Kao što ćemo vidjeti u sljedećim poglavljima ovog rada, mirovni sporazum koji je postignut 1918. nije donio ništa dobro za mir na europskom kontinentu. Sukob se samo nakratko prekinuo, kako bi se dvadesetak godina kasnije samo još jače nastavio.

Mir je zahtijevao neke dublje promjene, koje su bile nezamislive u trenucima koji su slijedili nakon Prvog svjetskog rata.

⁴ 1950. godine (op.a.)

„1943. godine Monnet je postao član Francuskog odbora za nacionalno oslobođenje, i takoreći član francuske vlade u egzilu u Alžiru. Tada je prvi puta postao eksplicitan u svojim vizijama za ujedinjenje Europe, kako bi vratio i zadržao mir“⁵

Pomirenje Njemačkog i Francuskog naroda, bilo također nešto nezamislivo i u trenucima nakon Drugog svjetskog rata, ali bio je kamen temeljac europskog mira. Dobar dio posla odradio je i pritisak zapadnih saveznika, ali i Monnetovo iskustvo i vizionarstvo.

Također, paneuropske misli, koje su bile prisutne u svijesti europskih intelektualaca i prije Monneta, morale su imati neko uporište koje bi učvrstilo veze među donedavno zaraćenim narodima.

Gdje se takvo uporište moglo naći? Što je bila nit povezanosti koja je mogla pomoći do jučer zakletim neprijateljima da sagrađe budućnost temeljenu na zajedničkim interesima?

Monnet je priliku vidio u ekonomskom sektoru, u razvoju zajedničkog gospodarstva i industrije, posebno industrije ugljena i čelika, industrije koja je bila ključna u Drugom svjetskom ratu, koje bi ujedinjeno funkcioniralo na globalnom tržištu. Ukidanjem nacionalnih kartela i ujedinjenjem u gospodarsku zajednicu kojim ne bi upravljala niti jedna nacionalna vlada, već neutralno Visoko povjerenstvo, donijelo bi, zajeničkim snagama, ekonomski i gospodarski prosperitet u ratom razrušenu Zapadnu Europu i samim time dugo sanjani mir na europski kontinent.

No, njegov mirovni plan nije prolazio tako glatko u nacionalnim parlamentima. Sama ratifikacija Ugovora Europske zajednice za ugljen i čelik potrajala je skoro dvije godine. Postojala je i posvemašnje skepsa nacionalnih parlamenata prema njegovoj ideji, a najdvojbentiji dio je bio pomirenje s Nijemcima.

⁵ preuzeto s https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/jean_monnet_en.pdf 6.9.2018. godine.

„In 1943, Monnet became a member of the French Committee of National Liberation, the de facto French government in exile in Algiers. It was the first time that he became explicit about his vision for a union of Europe to regain and retain peace“ (prijevod autora)

Jongsma (2014: 8) u svojoj publikaciji piše kak je Monnet vrlo rano bio svjestan koji su problemi koji koće njegove velike planove za europsko ujedinjenje i pomirjenje velikih europskih rivala:

„Kroz svoj život Monnet je uvijek vidio političku uniju kao zadnji cilj ekonomske integracije, ali on je shvaćao veoma rano da je to nemoguće bez aktivnog uključivanja svih u pomirenje najvećih europskih rivala u prvoj polovici 20. stoljeća. Pod sve je mislio na 'elitu', političke stranke, sindikate, ali isto i građane. Da bi stvarno obuhvatio svakoga, tada isto kao i danas, trebalo je raditi usko s glavnim izvorima informacija u društvu: primarno obrazovanjem, a zatim i medijima.“⁶

2.3. Monnetovo životno djelo

Teško je saznati puno o njegovom privatnom životu i karakteru. Bio je iznimno važna ličnost koja je htjela ostati u sjeni. Kratak pogled na njegovu osobnost i njegov način funkcioniranja daje nam njegov suradnik koji ga je pratio od Francuskog odbora za nacionalno planiranje, pa sve do Luksemburga. Jongsma (2014: 8) svojoj publikaciji piše o tome kako je vjerni suradnik Jacques-René Rabier osobno doživljavao Monneta:

„Takav je bio Monnet,“ kaže Rabier, „i tako smo mi radili u prvim godinama u Luksemburgu. Godine njemu nikada nisu bile važne. Povjerenje jest, i uvijek je tako ostalo. Vjerujem da je to oslanjanje na povjerenje ukorijenjeno u njegovom provincijalnom podrijetlu, s njegovom obitelji proizvođača konjaka. Jednom mi je rekao da, kada kupiš konjak i kušaj ga- tj. osjetiš ga- i ako ti je dobar, ti mu vjeruješ i kupiš ga. Monnet je bio takav: ako je trebao odabrati osobu, prvo bi se pokušao orijentirati, čitati i raspitivati se. Onda bi tek vjerovao. A ako si jednom dobio njegovo povjerenje, ono je bilo nepokolebljivo“⁷

U mnogim publikacijama koje se površno bave početkom europske integracije, često se ime Jeana Monneta i ne spominje. Kao začetnika europske integracije često se samo spominje

⁶ „Throughout his life Monnet always saw political union as the final aim of economic integration, but he also realised very early on that this was impossible without actively involving everyone in uniting Europe’s greatest rivals of the first half of the 20th century. By everyone he meant the ‘elite’, the political parties, and the trade unions, but also the citizens. To really reach everyone, then as much as now, you needed to work closely with the informers in society: primarily education and the media.“ (prijevod autora)

⁷ „That was Monnet,” says Rabier, “and that is how we worked in the first years in Luxembourg. Age was never important to him. Trust was and would always remain so. I believe this reliance on trust was rooted in his provincial background, with his family of cognac producers. He told me once that when you buy cognac, you taste it – no, you sense it – and if it is good, you trust it and buy it. Monnet was like that: if he had to choose a person, he would first orient himself, read and enquire. Then he would trust. Once you had this trust, it was rock solid.” (prijevod autora)

Robert Schuman, kao idejni začetnik europske integracije. Taj površni pogled na cijelu povijest europskog ujedinjenja zanemaruje ulogu Jeana Monneta u cijelom procesu. Kao idejni začetnik, lobirao je za ekonomsko i političko ujedinjenje europskih zemalja, u nadi da će se tako uspostaviti mir na kontinentu, te podići standard svakog stanovnika Europe.

Puškarčić (2012:27) piše o Monnetovoj ulozi u procesu Europske integracije:

Jean Monnet je shvaćao da je europska integracija proces u trajanju. Izrada potpune Monnetove vizije traje i danas. Tijekom cijelog svog života ustrajao je da zemlje- članice Zajednice polako i postepeno pomiču granice u ekonomskom i političkom smislu.

Puškarčić (2011: 139) piše:

„Uoči summita u Parizu⁸, Monnet se založio za stvaranje europske vlade, političke institucije Europske zajednice u kojoj su trebali biti čelnici europskih država i vlada. Oni su svojim političkim autoritetom, ali i legitimnošću koju su uživali u svojim zemljama trebali dati novi poticaj procesu europske integracije. Monnet je stvaranje Europskog vijeća nazvao početkom procesa stvaranja europske vlade, dok je nizozemski premijer Leo Tindemans izrazio nadu da će Vijeće biti odlučujući politički čimbenik u izgradnji Europe“

Puškarčić (2012:50-51) piše o Monnetovoj ulozi 1972. godine u pripremama za ostvarivanje Europske unije, koja se ostvarila desetak godina nakon njegove smrti:

19.-21. listopada održan je u Parizu zajednički sastanak devetorice. Tema sastanka bila je monetarna kriza s kojom je bio suočen svijet. Kriza je označila i početak kraja financijskog poretka ustanovljenog Sporazumom u Bretton Woodsu. Međutim, idejni otac europske integracije Jean Monnet smatrao je da se na konferenciji mora ostvariti korak dalje u suradnji čelnika europskih zemalja. U tu svrhu predložio je **Naert strukture privremene europske vlade**, koja je trebala pripremiti plan za stvaranje Europske unije“

Jean Monnet je umro 16. ožujka 1979 godine, u 91. godini života, u Houjarrayu. Ostavio je iza sebe nadnacionalnu instituciju koja se već tada razvijala u smjeru Europske unije. Danas je iznimno cijenjen kod djelatnika europskih institucija, ali u široj europskoj javnosti poprilično je nepoznat. Literatura koja se ne bavi izričito genezom europske integracije uglavnom

⁸ summit europskih čelnika u Parizu 1974. godine (op.a.)

zanemaruje njegov lik i djelo, a njegove zasluge uglavnom se pripisuju ljudima koji su bili njegovi suradnici i saveznici.

Puškarčić (2012:58) nalazi naj slikovitiji, a možda i najtočniji opis Jeana Monneta i njegove uloge u procesu europske integracije, pišući kako je Jean Monnet „...*duhovni otac procesa europske integracije*.“. Takav je opis Jean Monnet zasigurno zaslužio, svojim predanim radom na pomirenju njemačkog i francuskog rivalstva, te procesu europske integracije u svrhu stvaranja trajnog mira u Europi.

Yondroff⁹ Monnetov život sažima ovako:

„Monnet je imao dvije vrlo vrijedne kvalitete u stvaranju nadnacionalne konstrukcije: veliko iskustvo u međunarodnim financijama, međunarodnoj politici i ekonomiji planiranja, te široka poznanstva sa svjetskim vođama, od kojih su ga mnogi smatrali prijateljem. Neka od njegovih najspektakularnijih postignuća su: organizacija Britansko- Francuske komisije za nabavu u Prvom svjetskom ratu, zamjenik Generalnog tajnika Lige nacija u dobi od samo 31 godine, reorganizirao je Poljske i Rumunjske državne financije, godinu dana je služio u Kini kao Chiang Kai- shekov financijski savjetnik, kratka avantura na Wall Streetu, gdje je stekao i izgubio bogatstvo. Tijekom Drugoga svjetskog rata postao je šef nove Britansko- Francuske komisije za nabavu. Nakon pada Francuske, Britanska ga vlada šalje u Washington gdje koordinira Britansko- Američki plan pobjede. 1943. godine pridružuje se Charlesu de Gaulleu u Alžiru, kao ministar nabave naoružanja i rekonstrukcije. Nakon rata postao je Glavni povjerenik plana modernizacije i opremanja, agencije u koju je on u Monnetovom planu predvidio da nadzire rekonstrukciju francuske ekonomije. Vođe izvan Francuske s kojima je Monnet održavao prijateljske kontakte i koji su često prihvaćali njegove savjete uključuju Konrada Adenauera i Ludwiga Erharda iz Zapadne Njemačke, Winstona Churchilla iz Velike Britanije, Franklina D. Roosevelta, Dwight D. Eisenhowera, Dean Acheson, Douglas Dillon i John McCloy iz Sjedinjenih Američkih Država.“¹⁰

⁹ preuzeto s: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/div-classtitlemonnet-and-the-action-committee-the-formative-period-of-the-european-communitiesdiv/A8F81D1604BF4F71F8BAF7C3BFA253F9> (7.9.2018.)

¹⁰ „Monnet brought two most valuable assets to the job of supranational construction: extensive experience in international finance, politics, and economic planning and a wide acquaintance among world leaders, many of whom regarded him as a friend. Some of the more spectacular Monnet accomplishments include: organization of the Anglo-French Purchasing Commission in World War I, Deputy Secretary-General of the League of Nations at the age of 31, reorganizer of Polish and Rumanian finances, a year's service in

Jasno je iz gornjeg citata da se radilo o iznimnoj osobi, iznadprosječnog obrazovanja i nadprosječnih sposobnosti. Predispozicije koje je Jean Monnet stekao svojim rođenjem, iskustvom u obiteljskom poslu, obrazovanjem i vrlo moćnim poznanstvima učinili su ga apsolutno pogodnom osobom za ostvarenje dugo sanjane paneuropske ideje.

China as Chiang Kai-shek's financial adviser, and, in between jobs, a fling on Wall Street where he made and lost a fortune. During World War II he became head of the new Anglo-French Purchasing Commission. After the fall of France, the British government sent him to Washington to coordinate the Anglo-American victory program. In 1943 he joined Charles de Gaulle in Algiers as Minister of Supply, Armament, and Reconstruction. After the war he became head of the Commissariat Général du Plan de Modernisation et d'Equipement, the agency which he himself had proposed in the "Monnet Plan" to supervise the reconstruction of France's economy. Leaders outside France with whom Monnet has maintained friendly contact and who frequently have sought his advice include Konrad Adenauer and Ludwig Erhard of West Germany, Winston Churchill of the United Kingdom, and Franklin D. Roosevelt, Dwight D. Eisenhower, Dean Acheson, Douglas Dillon, and John McCloy of the United States." (prijevod autora)

3. Monnetovi suvremenici

Proces europske integracije proces je koji nije dolazi samo iz jednog centra. Vizija Jeana Monneta bila je najuspješnija i njezin proces traje i danas. Olakotna okolnost je i ta što je taj proces bio i u interesu zapadnih Saveznika, jer je, nakon Drugoga svjetskog rata krenula nadirati nova prijetnja sa Istoka.

U ovom ćemo se poglavlju posvetiti Monnetovim suradnicima, suvremenicima i istomišljenicima Robertu Schumanu, Konradu Adenaueru, koji su uz Jeana Monneta omogućili pokretanje i razvijanje procesa europske integracije. Posvetit ćemo potpoglavlje i Altieru Spinelliju koji je bio Monnetov suvremenik, te je svojim zamislima paralelno s Jeanom Monnetom razvijao proces europske integracije na temeljima federalizma.

3.1. Robert Schumann

11

Puškarić (2010:125) u svojem poglavlju o Schumanovom planu piše ovako:

„Schuman je zasigurno bio optimalna osoba za obznanu službenoga početka procesa europske integracije. Svojim podrijetlom, zavičajem i osobnim životnim iskustvom mogao je svjedočiti o tragičnim iskustvima njemačko- francuskih sukoba. Isto tako, mogao je svjedočiti o isprepletenosti kultura, religije, običaja i osobnih sudbina ljudi, koji su živjeli u jednoj i drugoj državi, odnosno graničnim područjima koja su mijenjala svoju državnost“

Schumanov stav o europskom duhu, zanemaruje želju za osvetom i traži budućnost u oprost i prijateljstvu europskih naroda. Prijeko potreban pacifistički pogled na svijet koji je trebao mir i oprost, a ne osvetu:

¹¹ fotografija preuzeta s https://www.cvce.eu/en/obj/photo_of_robert_schuman-en-8c3ee0d2-8268-4aa1-a82e-d0a175ce652d.html (13.9.2018.)

„Pravi europski duh jest svijest o stvarnosti, mogućnostima i zadaćama pred kojima se nalazimo i jedni i drugi, bez obzira na granice, daleko od naših antagonizama i naše želje za osvetom.“ Schuman (2000: 8)

Robert Schuman bio je savršena osoba za predstaviti plan europske integracije cijelom svijetu. Njegova isprepletenost francusko- njemačkog identiteta, na najbolji je način ujedinjena u osobi koja je mogla pomiriti dva velika neprijateljska naroda. Puškarić (2010: 125) opisuje njegov životni put, koji je, kao i kod njegovog suradnika i suvremenika izrazito fascinantant:

„Borio se u njemačkoj carskoj vojsci tijekom Prvoga svjetskog rata. Gradio je karijeru francuskog političara između dvaju svjetskih ratova. Tijekom Drugoga svjetskog rata uhapsila ga je njemačka tajna policija Gestapo i odvela u logor. Nakon uspjelog bijega borio se u redovima francuskog pokreta otpora generala De Gaullea.“

Iz gornjeg citata možemo vidjeti da je Robert Schuman drugačiji od vremena u kojem je živio. Borio se u obje vojske, kao Nijemac u njemačkoj carskoj vojsci za vrijeme Prvoga svjetskog rata, a kao Francuz u pokretu otpora protiv nacističkih okupatora.

Zato je Schumanov stav prema budućnosti europskih granica i razvoju nadnacionalne granice bio pomalo drugačiji, pomalo ispred svoga vremena.

Političke granice treba naglasiti kao bitan koncept u svijesti europskih naroda, u smislu očuvanja kulturne tradicije i vlastitog identiteta. Ali razvojem tehnologije u 21. stoljeću, koja je dovela proces globalizacije u svaki kutak europskog kontinenta, omogućeno je izrazita laka i jeftina mobilnost građana i izvan granica vlastite države. Razvojem tehnologije revidira se koncept političkih granica. U 21. stoljeću, u Europskoj uniji, unutar Schengena, političke granice i dalje administrativno stoje, nepromijenjeno, kao i nakon zadnjeg velikog „*krojenja*“ , ali promjene u njihovoj funkciji su itekako vidljive. Takve promjene donose sa sobom svoje dobre i loše strane. Dobre strane svakako donose razmjenu ideja, kapitala i tehnologije unutar granica Europske unije. Loše strane tih promjena donose opasnosti za sigurnost građana unutar Unije, očuvanje vlastitog kulturnog identiteta. Schuman (2000: 7) ovako govori o političkim granicama:

„Političke granice rezultat su iz povijesne i etničke evolucije vrijedne poštovanja, dugog napora nacionalnog ujedinjenja; ne može se ni pomisliti da se izbrišu. U nekim vremenima, pomicane su nasilnim osvajanjima ili plodonosnim vjenčanjima. Danas je dovoljno ne pridavati im nekadašnju vrijednost. Granice u Europi morat će biti sve manje preprekom

razmjeni ideja, osoba i dobara. Osjećaj solidarnosti među narodima pobjedit će već sada prevladane nacionalizme čija je zasluga što su države obdarili tradicijom i čvrstom unutrašnjom strukturom. Na tim starim temeljima treba izgraditi novi kat: nadnacionalno će počivati na nacionalnim zasadima. Neće biti nijekanja slavne prošlosti nego će doći do procvata nacionalnih energija njihovim objedinjavanjem u službi nadnacionalne zajednice.“

Robert Schuman također je bio svjestan da se Europa ne može samo tako ujediniti, na nekoj nadnacionalnoj razini, a da se zanemari taj duboko ukorijenjeni povijesni i kulturni identitet svakog europskog naroda. Smatrao je da se europski kontinent ne može ujediniti kao Sjedinjene Države Europe. Robert Schuman (2000: 7) piše:

„Ne radi se o spajanju država, o stvaranju jedne superdržave. Europske države imaju svoju povijesnu stvarnost; bilo bi psihološki nemoguće učiniti da nestanu. Njihova raznovrsnost čak je vrlo sretna, a mi ih ne želimo poravnavati, niti izjednačavati.“

Robert Schuman je tražio zajednički nazivnik unutar europskih naroda. Nešto oko čega bi se različiti identiteti naroda mogli okupiti, pomiriti i ujediniti. Smatrao je da su demokracija i kršćanstvo dvije stvari koje su najviše oblikovale identitete europskih naroda, te se oko njih može graditi proces europske integracije i samim time mir na europskom kontinentu. Kršćanstvo je također bitno jer u svojoj doktrini i svojoj srži zagovara oprost i ljubav prema bližnjem. Kao religija bila je veliki formativni faktor cijele europske kulture. Robert Schuman (2000: 19) o Europi, kršćanstvu i demokraciji ovako piše:

„Ovdje djeluje doktrina kršćanstva. Demokracija svoje postojanje duguje kršćanstvu. Rođena je onoga dana kada je čovjek pozvan da u vremenu svoga života ostvari dostojanstvo svoga bića, u individualnoj slobodi, poštovanju prava svakoga i ostvarenjem bratske ljubavi prema svima. Nikada prije Isusa Krista nisu bile formulirane takve ideje. Demokracija je tako vezana uz kršćanstvo, doktrinarno i konološki. Ona se oblikovala s njim, u etapama, u dugim opipavanjima, katkad uz cijenu pogrešaka i ponovnih padova u barbarstvo. Jacques Maritan, naš veliki kršćanski filozof, čije smo sjajno učenje mi, Francuzi, neopravdano zapostavili, umjesto da ga iskoristimo, obilježio je ovaj paralelizam u razvoju kršćanske ideje i demokracije. Kršćanstvo je učilo o prirodnoj jednakosti svih ljudi, djece istoga Boga, koje je okupio isti Krist, bez obzira na rasu, boju, klasu ili strukturu. Učinio je da se prizna dostojanstvo rada i obavezao sve da se tom dostojanstvu pokore. Priznao je primat unutrašnjih vrijednosti koje jedine oplemenjuju čovjeka. Univerzalni zakon ljubavi i milosti pretvrio je svakog čovjeka u našeg bližnjeg i od tada na njemu počivaju društveni odnosi kršćanskog

svijeta. To učenje i praktične posljedice koje iz njega proistječu preobrazili su svijet. Ta se revolucija ostvarila ponesena duhom evanđelja koje je polaganim radom, popraćenim gdjekad teškim borbama, oblikovalo naraštaje. Doista jednosmjerno: reminiscencije iz prošlosti i zli nagoni pokvarene prirode bili su teret tome razvoju, a i dalje ga ometaju. Ako to vrijedi za nas koji smo privilegirani, koji izvlačimo korist iz kršćanskog atavizma, onda je to još mnogo prisutnije u onih koji su upravo došli u prvi doticaj s kršćanstvom.“

3.2. Konrad Adenauer

¹²Jedan od glavnih aktera europske integracije bio je poslijeratni i prvi kancelar Savezne Republike Njemačke (Zapadna Njemačka), te najvažniji akter njemačkog gospodarskog i ekonomskog oporavka iz ruševina Drugoga svjetskog rata. Danas je Njemačka jedna od najvećih europskih i svjetskih gospodarskih sila, što je postala u drugoj polovici 20. stoljeća, a Konrad Adenauer smatra se začetnikom tog njemačkog gospodarskog uzleta. No, njegova uloga u procesu europske integracije isto tako prelazi nacionalne okvire.

Arah (1995: 66-67) piše:

„Već 20. lipnja 1950. sastali su se u Parizu predstavnici Belgije, Francuske, Italije, Luksemburga, SR Njemačke i Nizozemske i pretresli Schumanov prijedlog.[...] Rasprave su se odvijale u potpuno novom duhu poštivanja zajedničkih interesa i postupnog građenja povjernja na temelju konsenzusa o svakom otvorenom pitanju.[...] No neusporedivo manje oduševljene od idejnih otaca buduće Europe pokazale su narodne skupštine. Dulje od godinu dana trebalo je za provođenje ratifikacijskih postupaka; ugovor EZUČ tako je stupio na snagu tek 25. lipnja 1952.“

Iz gornjeg citata vidimo da su se razgovori između predstavnika donedavno ljutih protivnika znatno ublažili. Želja i potreba velikih vizionarskih umova za uspostavljanjem mira u Europi dovela je do kreativnih rješenja koja su pokrenula proces europske integracije. Kao što vidimo u gornjem citatu na nacionalnoj razini još uvijek je vladalo malo drugačije raspoloženje.

¹² fotografija preuzeta s https://en.wikipedia.org/wiki/Konrad_Adenauer (13.9.2018.), zadnje uređivano 9.9.2018. godine

Puškarčić (2012: 136) o Konradu Adenaueru i njegovoj ulozi u procesu njemačkog gospodarskog oporavka i europske integracije piše:

„Ključne zasluge za nastanak moderne demokratske SR Njemačke pripadaju njemačkom demokršćanskom političaru Konradu Adenaueru, koji se može smatrati ocem suvremene njemačke državnosti, ali i vizionarom europske integracije. Bez njega ni jedan ni drugi proces ne bi bio tako brz i uspješan. Svojim političkim djelovanjem, naglašavajući kršćanstvo, zapadne civilizacijske vrijednosti, antinacionalističku orijentaciju i socijalno tržišno gospodarstvo, jasno je odredio svoje političko djelovanje, ali i viziju izgradnje buduće njemačke države.“

Iz gornjeg citata možemo vidjeti koliko je politika Roberta Schumana i Konrada Adenaura bila slična. Njihova temeljna politička uporišta na demokršćanskoj doktrini, naglašavajući demokraciju i kršćanstvo kao temelje europske civilizacije, doveli su do dugoočekvanog pomirenja.

Na početku hladnog rata, 1949. godine, kada je osnovana Savezna Republika Njemačka i kada je Konrad Adenauer postao njezin kancelar, za zapadne saveznike bilo je ključno očuvanje tog europskog identiteta. Konrad Adenauer, kao kancelar na ograniči s istočnim blokom i doktrinom komunizma imao je ključnu ulogu o tom procesu. Promijenje političke prilike u drugoj polovici 20. stoljeća, tražile su pomirenje razlika između starih neprijatelja i ujedinjenje u borbi za očuvanje vlastitog identiteta.

Puškarčić (2012: 136-137) o Adenauerovom vanjsko- političkom djelovanju piše:

„Osim nužnosti francusko- njemačkog pomirenja, europska je integracija za Adenauera značila i simbol borbe protiv sovjetskog utjecaja u Europi, ali i Njemačkoj. Krajem četrdesetih godina prošlog stoljeća došlo je do napuštanja francuske politike svekolikog ograničavanja Njemačke. Tek tada stvorile su se i pretpostavke za stvaranje SR Njemačke i njezino uključivanje u integracijske procese. Konrad Adenauer u politici se oslanjao na svoje dugogodišnje političko iskustvo, ali i na politički instinkt koji ga je nadahnjivao u pravom smjeru.“

Konrad Adenauer kao kancelar i demokršćanski političar postigao je mnogo za suvremenu njemačku državnost i za skidanje mrlje nacizma i njegovih monstruoznih zločina počinjenih u ime Trećeg Reicha. Njegova je uloga u procesu europske integracije, koja, kako je naglašavao i sam Monnet, nije bila moguća bez francusko- njemačkog pomirenja, je također povijesna. U

doba nakon Drugoga svjetskog rata i nove, komunističke, prijetnje s istočnog bloka, njegova demokršćanska proeuropska orijentacija, pomogla je očuvanju mira na europskom kontinentu i ubrzavanju procesa europske integracije i njemačkog gospodarskog oporavka. Upravo se njegovom zaslugom njemački gospodarski oporavak kretao tako brzo, s obzirom na to da je Njemačka također pretrpjela velike gubitke u Drugom svjetskom ratu. Velik broj poginulih i potpuno uništeno nacionalno gospodarstvo činili su Adenauerov zadatak skoro nemogućim. Gledajući iz današnje perspektive, možemo reći da je Adenauerov uspjeh bio potpun, jer Njemačka je danas jedno od vodećih gospodarstava i jedna od najvećih političkih sila unutar Europske unije, ali i u svijetu. Možemo reći da se zaslugom prvog njemačkog posljeratnog premijera, Konrada Adenauera, Njemačka poput feniksa izdigla iz ruševina Drugoga svjetskog rata.

3.3. Altiero Spinelli

13

Jedan od začetnika paneuropske misli početkom 20. stoljeća. U početku član Komunističke partije Italije, koju je kasnije službeno napustio.

Puškarić (2012: 31) od Altieru Spinelliju piše:

„Jedan od najvažnijih utemeljitelja procesa europske integracije, najzaslužniji je za današnji izgled Europske unije“

Razlika između Jeana Monneta i njegovih istomišljenika, te Altiera Spinellija je u tome što Monnet, a pogotovo Schuman nisu negirali nacionalni identitet i shvaćali su da je on ipak potreban kako bi se europska integracija mogla ostvariti. Negiranje nacionalnog identiteta u svrhu europskog federalizma, te stvaranje Sjedinjenih Država Europe, bila je radikalna zamisao, za koju je, kao što smo i spomenuli smo u jednom od gornjih potpoglavlja, Robertu Schumanu bilo jasno da nije ostvarivo. Nacionalni i kulturni identitet toliko su duboko

¹³ fotografija preuzeta s https://www.cvce.eu/en/obj/altiero_spinelli-en-d9b364dd-2931-4e02-9a43-ce99d8e842ba.html (13.9.2018.)

ukorijenjeni u svijest građana europskih država, ta bi bilo nemoguće samo to odbaciti u svrhu stvaranja novog europskog identiteta

Puškarčić (2012: 53) o Spinellijevom federalizmu piše:

„Upoznao je i tada aktualne tekstove zagovornika europskog federalizma Sir Waltera Laytona, Sir Williama Beveridgea, Clarenca Streita i Barbare Wooton. Tijekom svog života Spinelli je više puta naglasio važnost te federalističke literature za njegovo intelektualno sazrijevanje tijekom dugogodišnjeg zatvora na otoku Ventotene. Uskoro se dio političkih zatvorenika na čelu sa Spinellijem okupio oko projekta stvaranja Europske federacije. U njegovom radu osim Altiera Spinellija važnu je ulogu imao profesor Rossi. Za njih je u Europi temeljni teorijski problem bio nacionalna država, a rješenje problema europska integracija.“

Kao što smo spomenuli i prije, Monnetov proces europske integracije nije tekao tako glatko, jer sama činjenica da se nacionalni parlament trebao odreći dijela svoje jurisdikcije u korist nadnacionalne zajednice, nije bila odluka koja je donesena tako lako. Tako da je ideja federalizma, u kojem se nacionalna država gleda kao temeljni teorijski problem, a europska integracija kao rješenje, teško ostvariva i zamisliva.

Ali Spinellijeva uloga u procesu europske integracije nipošto nije mala. Njegovo naslijeđe je Europska unija kakvu danas poznajemo, a Puškarčić (2012: 53) o njegovoj ulozi nakon osamdesetih godina prošlog stoljeća piše:

„Spinelli se aktivno uključio u projekt organiziranja europskog federalističkog pokreta u kojem je imao važnu političku ulogu nakon završetka Drugoga svjetskog rata. Početak stvaranja Europske zajednice za ugljen i čelik i vodeća uloga Jeana Monneta isključila je Spinellija iz procesa europskih integracija do početka osamdesetih godina prošlog stoljeća. Tada Spinelli kao član i utjecajan dužnosnik Europskog parlamenta ponovno preuzima inicijativu u procesu europske integracije i stvaranju Europske unije.“

4. Povijesni kontekst razjedinjenja Europe

Rat je kroz povijest uvijek bio prisutna pojava u čovječanstvu. Koliko god okrutan bio je neminovan pokretački proces u povijesti čovječanstva. Kreirale su se granice, gradila i rušila carstva, gušile i cvjetale kulture. No razvojem tehnologije u 20. stoljeću rat je postao još smrtonosniji, a potreba za mirom nikad veća. Razvojem atomske bombe dovedeno je u pitanje opstanak naše civilizacije.

Vukadinović (2004: 26) u svojoj knjizi opisuje gubitke koji su pretrpljeni u Drugome svjetskom ratu:

„Drugi svjetski rat bio je najveći sukob u povijesti čovječanstva. U njemu su ravno ili neizravno sudjelovale 72 države od tadašnjih 78 država, tj. dvostruko više nego u Prvome svjetskom ratu. Pod oružjem ili u pomoćnim službama našlo se gotovo 110 milijuna ljudi, ne računajući mnogobrojne borce pokreta otpora. Ukupni troškovi iznosili su oko 935 milijardi dolara. Ljudski gubici bili su također golemi. U godinama rata poginulo je više od 55 milijuna ljudi. Najveća stradanja i patnje pretrpjelo je stanovništvo europskih država, u kojima je poginulo oko 40 milijuna ljudi. Rat je ostavio za sobom još i 30 milijuna invalida. Veliki broj država sudionica rata pretrpio je goleme materijalne gubitke u industriji, prometu, poljoprivredi, koji su se osjećali još dugo nakon završetka rata.“

Brojke koje Vukadinović navodi zaista su zastrašujuće. Nikad prije, ali ni poslije viđeni ratni sukob, zaista je stvorio potrebu za poduzimanjem mjera u svrhu trajnoga mira u Europi. ali i svijetu.

Bensoussan (2010: 29) o ratu u Europi piše ovako:

„Rat- izvor situacije. Teza je banalna i davnašnja. Osim toga, nije riječ o političkom promišljanju vođenom na Heraklitovu tragu, nego o sukobu u smislu istrebljivanja protivnika, što je teza koja trijumfira u Njemačkoj, ali i u Francuskoj, potom u Austriji, ali i u Velikoj Britaniji te u Italiji.“

U ovom poglavlju osvrnut ćemo se na povijesna zbivanja, ponajviše početkom 20. stoljeća, koja su dovela do potrebe za pomirenjem naroda i udruživanjem europskih zemalja u nadnacionalnu instituciju u kojoj će ih spajati zajednički interesi. Pokušat ćemo djelovanje Jeana Monneta i njegovih suvremenika staviti u kontekst 20. stoljeća, te približiti razloge

zbog kojih je došlo do ideje europske integracije u svrhu uspostavljanja mira na europskom kontinentu.

No, razni autori naglašavaju da je ideja europskog ujedinjenja puno starija od 20. stoljeća i Monnetovih vizija europske integracije, te da je postojala puno ranije u svijesti europskih intelektualaca. Vukadinović i Čehulić (2005: 27) o povijesti ideje europske integracije piše:

„U brojnim radovima koji se bave europskim ujedinjavanjem, ideja i praksa Karla Velikog uzimaju se kao početak stvaranja ujedinjene Europe. Ta karolinška politička djelatnost inspirirat će stoljećima mnoge europske umove: državnike, ratnike i umjetnike, koji će u traženju uspjeha na različite načine posezati za ujedinjenom Europom, videći u njoj priliku za izgradnju novih odnosa, uvijek postavljenih kao nešto što je trebalo biti bolje i sadržajnije od prethodne faze povijesti.“

Te ideje se poprilično razlikuju od poimanja procesa europske integracije u drugoj polovici 20. stoljeća, pa sve do danas. Ali spomenut ćemo neke, jer je bitno naglasiti da ideja europske integracije nije nova i isključivo proces nastao u doba globalizacije, već da je potreba ujedinjavanja europskih naroda postojala i prije, a zajednički nazivnik i vezivno tkivo tog ujedinjenja bilo je kršćanstvo, religija koja je povezivala sve europske narode.

Karlo V u srednjem vijeku isto ima paneuropske ideje. Te su ideje prisutne kroz povijest i u raznim su oblicima preživljavale razne političke ustroje i povijesne prilike i neprilike. Opasnosti koje su prijetile europskim narodima kroz povijest bile su razne. Primjer Karla V. odnosi se na opasnost za europsku kršćansku tradiciju, koja je u srednjem vijeku prijetila od strane Turaka.

Stephan Baier (2001: 150) u svom djelu piše:

„I u srednjem vijeku mogu se prepoznati zamisli o državi: tako je Sveto Rimsko Carstvo sigurno obilježeno idejom 'ordo'. Ono je sebe shvaćalo dijelom reda danog od Boga; car se smatrao svjeovnim namjesnikom Krista, kojemu su dana njegova carstva kao lena. Zato je car Karlo V., koji je na pragu novog vijeka branio srednjovjekovnu misao, mogao reći: 'Meni carska kruna nije dana kao leno da bih vladao nad još većim brojem područja, već da kršćanskom svijetu osiguram mir te da ujedinem sve snage za dobrobit kršćanske vjere u borbi protiv Turaka.'“

Ujedinjenje europskih naroda, u kontekstu srednjeg vijeka, značilo je osvajanje europskih naroda i postavljanje pod jednu krunu, jednog suverena. Takav način ujedinjenja, kao što smo

već ranije i spomenuli, razlikuje se u potpunosti od suvremenog poimanja ujedinjenja, ali jedan od glavnih razloga ujedinjenja, zajednička obrana od vanjskih „neprijatelja“ ostaje i aktualan i danas.

Još jednog mislioca europskih integracija treba spomenuti u ovom povijesnom pregledu razvoja paneuropske ideje. Baier (2001: 29) piše o grofu Coudenhove- Kalegriju i počecima europske ideje:

„Nekoliko godina poslije Pvoega svjetskog rata pojavio se mladi češki grof koji je kao privatna osoba promicao ujedinjenje Europe. Richad Coudenhove- Kalegri, čija je majka bila Japanka i koji je rođen u Tokiju, već je 1923. godine- deset godina prije Hitlerova osvajanja vlasti i šesnaest godina prije početka Drugoga svjetskog rata- napisao proročansku rečenicu: *'Europa se trenutačno nalazi na putu u novi rat'*. Coudenhove- Kalegri je vidio samo jednu mogućnost da se spriječi prijeteći 'rat budućnosti': da se gospodarskim i političkim ujedinjenjem europskih država nadvlada nacionalna spirala mržnje.“

Dakle, kao što možemo vidjeti iz gornjeg citata, već je i grof Coudenhove- Kalegri u međuratnom razdoblju mogao zaključiti da je proces europske integracije prijeko potreban. Ali tek nakon Drugog svjetskog rata, nakon velikog sukoba globalnih razmjera, te prijetnje novim sukobima koji bi mogli uništiti suvremenu civilizaciju, proces europske integracije krenuo je u svoje ostvarivanje.

Hladnoratovska prijetnja s Istoka nagnala je zapadnoeuropske političare da razmisle o prijeko potrebnom procesu europske integracije, kojim bi prestali međusobni sukobi na kontinentu i ujedinjenjem se ekonomski i gospodarski ojačala svaka zemlja članica. Naime, u dvadeset i prvom stoljeću Europska unija sudjeluje u globalnoj tržišnoj utakmici. U ekonomskom smislu, gospodarstvo Europske unije, i njezinih institucija prethodnica, teži svojem unificiranju, kako bi moglo zajednički konkurirati na svjetskom tržištu, te biti ravnopravan tržišni konkurent svjetskim gospodarskim velesilama, kao što su npr. Sjedinjene Američke Države i NR Kina.

Dakle, zaključili smo da je ideja europske integracije puno starija od 20. stoljeća. No, koji su razlozi za njen polet i realizaciju (iako ne u potpunosti, jer europska integracija je proces koji je nastavljen u 21. stoljeću i još uvijek nije u potpunosti ostvaren) baš u 20. stoljeću?

4.1. Prvi svjetski rat

Već prije spomenuti razvoj tehnologije, ponajviše razvoj komunikacija, transporta i vojne tehnologije, doveo je do najstrašnije kulminacije sukoba između europskih naroda u prvoj polovici 20. stoljeća. Iako su europske plemićke obitelji kroz povijest bile uglavnom u krvnom srodstvu, sukobi na Starom kontinentu nikada nisu bili rijetka pojava. Ali baš se razvojem tehnologije omogućila kulminacija sukoba do kolosalnih razmjera, nikad prije viđenih kroz povijest. Kulminacije nekih starijih neprijateljstva među europskim narodima u prvoj polovici 20. stoljeća doveli su do sukoba svjetskih razmjera, a ti sukobi na kraju su postali i opasnost za opstanak planeta Zemlje. Jelušić (2017: 18) o razvoju tehnologije na početku Prvoga svjetskog rata piše:

„Budući da su vodeće europske države povećavale svoju gospodarsku moć, došlo je i do inovacija u proizvodnji oružja. Topovi punjeni kroz zatvarač imali su veći domet, preciznost i bržu paljbu, muskete su zamijenjene puškama. Promjene u vojnopomorskoj i kopnenoj tehnologiji nisu išle u prilog kratkim, jeftinim i odlučujućim sukobima.“

Također neprijateljstvo između dva velika naroda Zapadne Europe, Nijemaca i Francuza doseglo je vrhunac, iako nikad nije bilo na nekoj prijateljskoj razini. Bensoussan (2010: 28) izdvaja jedan članak iz Francuskog časopisa, koji, koristeći se sportskim žargonom, dobro oslikava javnu retoriku na početku 20. stoljeća:

„Godine 1914. njegovi laskavci govorit će o početku konflikta rabeći sportske i krvoločne izraze. Henri Desgrange, koji je 1903. osnovao Tour de France, prekora tako svoje čitatelje 3. kolovoza 1914. godine u svome časopisu *L'Auto*: „Dečki moji, slušajte. Prusi su gomila budala [...] Dolazi evo velika utakmica (1.svj. rat. op.a.). Na vama je da se okoristite svime onime što vas je sport naučio. Kada budu imali vašu bajunetu na srcu i kada zatraže milost, ne dajte se ganuti. Probodite ih.“

Kada je Prvi svjetski rat poharao Europu, zavladao je nikad veći kaos, a broj ratnih stradanja bio je zastrašujuće velik. Njemačka je poražena u tom velikom sukobu, razvoj situacije nakon sukoba bio je najveći razlog zašto je taj sukob nastavljen dvadesetak godina kasnije. Također, kod povijesničara, pogotovo u Njemačkoj, postoji i perspektiva da su sukobi koji su počeli 1914. godine, tek u potpunosti završili 1945. godine, na kraju Drugog svjetskog rata. Bensoussan (2010: 60- 61) ovako opisuje razvoj situacije nakon Prvog svjetskog rata:

„Tjeskoba koju izaziva Njemačka ne smiruje se nakon savezničke pobjede. Stari se Reich ne da uznemiriti. Većina ovdašnjih njemačkih povjesničara ne smatra da se godina 1933. začela još u porazu 1918. godine (što je općeprihvaćena teza), nego upravo 1914. u početku sukoba. Mnogi tvrde da većina njemačkih ratnih veterana, u duhovnome smislu, nikad nije ni bila demobilizirana. U Weimarskoj se republici nije učilo o porazu iz 1918., taj je osjećaj još dugo u narodu bio nepoznat. Tu se rodila zamisao o nezasluženom porazu do kojeg je došlo uslijed izdaje, tu je i nastala legenda o 'nožu u leđa'. Dok su se vraćale s fronta, pukovnijama se klicalo. 'Rat protiv njemačkog naroda se nastavlja, piše Oberlindober, časnik iz redova dobrovoljačkih odreda. Prvi svjetski rat bio je samo njegov krvavi početak.' Izostanak kaznenog procesuiranja 1919. za njemačke ratne zločince dodatno je pogodovao osjećaju nestvarnog poraza. U svrhu suđenjaza ratne zločine koje je Njemačka počinila u razdoblju između 1914. i 1918. godine saveznici nisu namjeravali ustrojiti vojne sudove, ali je Njemačka uspjela dobiti pravo da sama sudi odgovornima za zločine. Bit će to Leipziški procesi. Od 901 optuženika koje je popisala komisija iz 1919. godine gonjeno je samo njih 12. Šestorica su oslobođena.“

Problemi s kojima se Europa suočila u Drugom svjetskom ratu, ponajviše su povezani sa mirovnim pregovorima u Versaillesu, gdje su Saveznici, smatrajući sebe ratnim pobjednicima, pokušali osramotiti Njemačku, a nakon toga ostaviti ju u nemilosti ekonomskog kraha u kojem se našla. No u Njemačkoj nije razvijen osjećaj krivnje u narodu, što je samo produbilo probleme koji su postojali i prije sukoba.

Bensoussan (2010: 61) o tome piše ovako:

„[...] ništa slično se nije dogodilo nakon 1918. Njemačka, naime, nije imala osjećaj da je poražena, ona uostalom nije bila ni osvojena, a još manje je imala osjećaj da je taj poraz zaslužila. Stoga je povijest Velikog rata još zadugo bilo nemoguće ispričati, o njoj poučavati i pisati. To distanciranje od stvarnosti koje pogađa cijelo njemačko društvo odigralo je ključnu ulogu na intelektualnom putu koji dovodi nacizam na vlast i koji sa svojom nihilističkom vizijom istodobno sam po sebi predstavlja projekt derealizacije svijeta. „

Svi ti razlozi prouzročili su kaos u njemačkom društvu, pogođenom osiromašenjem koje je donio poraz u Prvom svjetskom ratu, te Velikom gospodarskom krizom 1929. godine. Njemački je narod osjetio veliku glad, što je i bio jedan od velikih razloga njihovog poraza. Iz te situacije rađale su se političke opcije, koje su obećavale spas. Siromaštvo i glad koje je njemački narod osjetio u Prvom svjetskom ratu, bio je nešto što će još dugo pamtili i čega će

se bojati u godinama koje slijede. Bensoussan (2010: 61) piše o uzrocima poraza Njemačke u Prvom svjetskom ratu:

„Poraz Njemačke iz 1918. prouzročen je u velikom dijelu urušavanjem njegovala „unutarnjeg fronta“. Prehrambeno je pitanje odigralo ključnu ulogu, jer je sve lošije hranjeno stanovništvo doživjelo istinsku glad tijekom dviju zadnjih godina rata. To će iskustvo još godinama opsjedati njemačke elite. Svi oni koji 1939. budu zapovjedali zadržat će u sjećanju krizu iz 1917. i 1918., jer *kolika god bila cijena u ljudstvu* odsad valja raditi tako da se Njemačka dobro najede, eto glavne političke linije.“

Grof Coudenhove- Kalegri upozoravao je između dva svjetska rata kako je paneuropska inicijativa nešto prijeko potrebno. Udruživanje, a ne razdvajanje je ono što bi pomoglo Europi da izbjegne novi svjetski sukob. Baier (2001: 30) piše:

„Coudenhove- Kalegrijeva paneuropska inicijativa, kojoj su se pridružili poznati mislioci i književnici kao Stefan Zweig, Gerhard Hauptmann, Rainer Maria Rilke, Franz Werfel, Arthur Schnitzler, a povremeno također i Heinrich i Thomas Mann, ostala je dvadesetih godina prošloga stoljeća isto tako bez uspjega kao i pokušaj francuskog ministra vanjskih poslova Aristidea Brianda kojega je također inspirirao Coudenhove- Kalegri. Posljedice su poznate: Europa je utonula u barbarstvo, rat i kaos.“

4.2. Dolazak nacista na vlast

Sama činjenica da Njemačka nije osjećala krivnju za poraz u Prvom svjetskom ratu, značila je da je mjesto krivca ostalo nepopunjeno. Retorika koju donosi Nacionalistička njemačka radnička stranka je točno ono što narod u tom trenutku želi čuti. Iako Nijemci nisu bili oduševljeni Hitlerom u početku, Velika gospodarska kriza iz 1929. dovela je naciste na nacionalnu političku scenu. Ratni veterani i mladi intelektualci okupili su se oko karizmatične ličnosti Adolfa Hitlera, koji je, također kao ratni veteran, jasno ukazivao da krivnja za sve nevolje koje su snašle njemački narod nakon rata, ne pada na Nijemce, već na vanjske i unutarnje neprijatelje, koji svjesno i planirano pokušavaju uništiti njemački narod. Njemački narod u to je doba živio izrazitu glad, te poniženja od strane međunarodne zajednice. Hitler je Nijemcima nudio posao, spas od gladi, oporavak njemačkog gospodarstva, te je u svojoj retorici isticao njemački narod, ponižen nakon Prvog svjetskog rata, kao najuzvišeniji narod na svijetu. To su bile riječi koje su jako odjeknule u tadašnjoj Njemačkoj. Kao najveće krivce Hitler je isticao njemačke židove i komuniste, te ih opisivao kao zajednice koje su Njemačkoj

i njemačkom narodu zabile nož u leđa. Narod je ostao zaveden takvom retorikom, a potvrdu o tome koliko su Hitlerove vizije zvučale primamljivo njemačkom narodu dolazi iz činjenice da je čak i Martin Heidegger, jedan od najvećih umova 20. stoljeća, te autor velikog filozofskog djela „Bitak i vrijeme“, ostao zaveden nacističkom ideologijom. Retorika kojom se Hitler koristi apsolutno dehumanizira dvije skupine, jednu religijsku i jednu političku, Židove i komuniste, te ih opisuje kao najveće neprijatelje njemačkog naroda, koristeći se raznim pogrđnim opisima. Bensoussan (2010: 65) piše:

„Budući da je mit čvršći od stvarnosti, uspon rasizma ostaje sinonim za poraz razuma. Broj njemačkih Židova poginulih na bojištu, kao i odličja koja su na frontu dobili židovski vojnici nikad nisu mogla savladati legendu o 'zajednici zabušanata'. Brutalizacija je osvojila vokabular obogatiji leksik povezan s dehumanizacijom. Termin *Schädling* ('štetočina'), koji se uglavnom pridružuje korovu, parazitima i kukcima štetočinama, sve se češće primjenjuje na ljude. U razdoblju koje je uslijedilo neposredno poslije rata, njemačka krajnja desnica opravdava politička ubojstva- njih više od 300 od 1919. do 1922. godine, terminom *schädlingmord*. Upotreba riječi *Utermensch* ('Podčovjek') također se uopćava, kao i izraz 'ljudski materijal', obznanjen i prije 1914. koji će se na kraju nametnuti tijekom rata i ostati nakon rata.“

Takav je razvoj događaja doveo do još većeg sukoba, Drugoga svjetskog rata, koji je u svojoj suštini bio još okrutniji i smrtonosniji. Europa je ostala u ruševinama, a u utrci za razvoj atomskog oružja na kraju su pobijedili Saveznici i okončali sukobe u cijelom svijetu.

4.3. Nakon sukoba

Situacija u kojoj se našla Francuska, na strani pobjednika, osigurala im je da donose odluke koje će im osigurati da Njemačka nikada više ne bude u stanju napasti Francusku. Već otprije spomenuti Monnetov plan donosio je oporavak ratom razorenom francuskom gospodarstvu, pokopavajući njemačko gospodarstvo, oslabljujući ga do razine gdje više nikada ne bi bio prijetnja za Francusku.

Nakon Drugoga svjetskog rata došlo je do razdora među Saveznicima. Ideološka razlika između zapadnog kapitalizma i istočnog komunizma na čelu sa Staljinom dovela je do Hladnog rata, a Njemačka se opet našla u centru tih političkih zbivanja. Na strateški važnoj geopolitičkoj poziciji, podijeljena na komunistički DDR na istoku i na britanski, francuski i

američki dio na zapadu, zapadnim Saveznicima više nije bilo u interesu da Njemačka bude gospodarski i ekonomski oslabljena.

Monnet je morao smisliti bolji plan, koji je uz gospodarski uzlet Francuske, uključivao i gospodarske uzlete ostalih zemalja Zapadne Europe, uključujući i Zapadnu Njemačku. Proces europske integracije, utemeljen na zajedničkom ekonomskom interesu u razvoju najbitnije ratne industrijske grane, proizvodnje ugljena i čelika bio je pravo rješenje. Naglašena je demokracija i kršćanstvo kao dva vezivna tkiva koja vežu zapadne saveznike, i na tome je temeljen proces integracije. Monnet je znao da je zajednički ekonomski interes jako bitan za početak procesa europske integracije, a isto tako je znao da za trajni mir na europskom kontinentu ništa neće biti moguće bez pomirenja starih neprijatelja, Francuske i Njemačke. Monnet je proces provodio postepeno, za razliku od Spinellija, nacionalnost nije smatrao negativnom, već je znao da proces europske integracije mora biti postepen i ne smije negirati nacionalne identitete europskih naroda. Nakon što je Monnet predstavio svoj plan francuskom ministru vanjskih poslova Robertu Schumanu i osnivanjem Savezne Republike Njemačke, te dolaskom Konrada Adenauera na mjesto kancelara, počeo je proces europske integracije, osnivanjem Europske zajednice za ugljen i čelik.

5. Europska zajednica za ugljen i čelik

Kada govorimo o Europskoj zajednici za ugljen i čelik, prije sve pričamo o međunarodnoj zajednici europskih zemalja. Međunarodne zajednice u današnje doba globalizacije sve su rašireniji pojam, koji se razvijao ponajviše nakon Drugoga svjetskog rata. Vukadinović (2004: 121- 122) iznosi jednu od definicija međunarodne zajednice, te iznosi glavne komponente međunarodnog udruživanja:

„U naporu da se istraži adekvatnost samog termina: međunarodna zajednica, može se odmah na početku postaviti primjedba da svaka zajednica zahtijeva, ili čak automatski podrazumijeva, stanovit stupanj lojalnosti svojih segmenata, tj. u ovom slučaju država, koje su svakako najvažniji sastavni dijelovi međunarodne zajednice. Isto tako svaka pripadnost nekoj zajednici nužno implicira i stanovite zajedničke interese, ciljeve i vrijednost koji bi trebali biti u tolikome stupnju zajednički svim članicama da omogućuju stalno održavanje i razvijanje njihovih uzajamnih veza i odnosa.“

Upravo je, u gornjem citatu spominjane, zajedničke interese, ciljeve i vrijednosti Jean Monnet imao na umu kada je krenuo u stvaranje svog procesa europske integracije, te osnivanje Europske zajednice za ugljen i čelik.. No za početak poglavlja, postavimo par pitanja.

Koliko značenje za proces europske integracije ima Europska zajednica za ugljen i čelik? To pitanje donosi nam još jedno pitanje. Bi li proces europske integracije bio moguć bez osnivanja Europske zajednice za ugljen i čelik? Na to pitanje nećemo nikada sa sigurnošću moći odgovoriti, ali Europska zajednica za ugljen i čelik, kao nadnacionalna ekonomska institucija koja je ujedinila šest zemalja Zapadne Europe u zajedničkom ekonomskom interesu, ključna je i temeljna etapa u procesu europske integracije:

„Europska unija svoje ishodište ima u prvoj uspješnoj europskoj integraciji Europskoj zajednici za ugljen i čelik, koja je osnovana Pariškim ugovorom 1951. godine. To je bio početak uspješnog procesa razvoja europske integracije. Ona je rezultat objektivnih povijesnih, političkih i gospodarskih okolnosti u kojima je nastala. Važna je i po tome što je stvorila institucionalni okvir bez presedana u dotadašnjem radu međunarodnih organizacija. Europska zajednica za ugljen i čelik posebno je važna jer je stvorila prvu nadnacionalnu instituciju High Authority- Visoko povjerenstvo, koja je omogućila razvoj nadnacionalnog modela europske integracije.“ Puškarić (2011: 151)

Kao što smo i prije spominjali, glavne ličnosti odgovorne za nastanak Europske zajednice za ugljen i čelik, svakako su francuski vizionar Jean Monnet i francuski ministar vanjskih poslova Robert Schuman, o kojima smo pisali u prijašnjim poglavljima:

„Robert Schuman (francuski ministar vanjskih poslova) preuzeo je ideju koju je izvorno začeo Jean Monnet pa je 9. svibnja 1950. godine predložio uspostavu Europske zajednice za ugljen i čelik (ECSC¹⁴). U državama koje su donedavno ratovale proizvodnja ugljena i čelika trebala je potpasti pod zajedničku nadležnost 'Visokog tijela'. Na praktičan, ali i duboko simboličan način ratne sirovine pretvorene su u instrumente pomirenja i mira.“ Fontaine (2004: 3)

Europska zajednica za ugljen i čelik nastala je svrhu općeg ujedinjenja europskih zemalja, kao institucija koja bi pomirila suprotstavljena strane i donijela toliko željeni mir na europski kontinent. S druge strane, ova zajednica ima značajnu vanjskopolitičku značajku kojoj ujedinjena Europa želi nastupiti na zajedničkoj političkoj sceni kao ravnopravni konkurent ostalim svjetskim velesilama.

5.1. Ugovor o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik

Arah (1995: 381) iznosi ugovor :

„U III. glavi UEU uključene su izmjene i dopune Ugovora o osnivanju EZUČ, i to u 21 točki, sabranoj u sklopu članka H. Novosti se prije svega odnose na institucionalnu sliku EZUČ: novim odredbama naime uloga, položaj i nadležnosti organa EZUČ izjednačeni s nadležnostima organa EZ. Očito je dakle nastojanje da stupanjem na snagu UEU i u toj asocijaciji zaživi organiziranost usklađena s institucionalnim likom EZ. Rezultat je preglednije reguliranje funkcionalnih nadležnosti organa EZUČ, koje među ostalim:

- novim odredbama 7. i 9. do 12. čl., 12. a čl., 13., 16. i 17. čl. Ugovora EZUČ formalnopravno izjednačuje položaj i ulogu Visoke vlasti s položajem komisije; status toga organa, koji je u skladu s 8. čl. Ugovora EZUČ obavezan osiguravati postizanje ciljeva postavljenih Ugovorom EZUČ, odredbama od 1. do 4. točke članka H (III. glava UEU) potpuno je izjednačen s položajem koji ima komisija na temelju 48. točke (članka G) III. glave UEU;

¹⁴ European Coal and Steel Community (op.a.)

- novim odredbama od 20. do 20.d čl. Ugovora EZUČ (6. točka III. glave UEU) ovašćuje Europski parlament (skupštinu) da od komisije zatraži pripremanje odgovarajućih prijedloga svuda gdje je to potrebno za izvršavanje obaveza dogovorenih Ugovorom EZUČ; a Parlament, baš kao prilikom ispunjavanja nadležnosti po Ugovoru EZ (41. točka II, glave UEU), dobiva još jednu značajnu nadležnost u izvršavanju Ugovora EZUČ: pravo na provođenje parlamentarne istrage u slučaju sumnje na zloupotrebu ili prekoračenje ovlasti ako o tome istodobno već ne odlučuje Sud; Europski bi parlament ubuduće na temelju sumnji u kršenje Ugovora EZUČ usvajao i peticije građana Unije te se osnivanjem ombudsmana pobrinuo za osiguranje fizičkih i pravnih osoba od nepravilnosti u radu administracije zajednice;
- novim 30. čl. Ugovora EZUČ određuje ulogu Odbora stalnih predstavnika država članica, odgovornog za pripremu materijala za rad Vijeća i za izvršavanje zadataka čije im je izvođenje prepustilo Vijeće;
- novim 32. i 32. d čl. Ugovora EZUČ definira stvarnu i funkcionalnu nadležnost Suda pravde i Suda prvog stupnja po uzoru na reguliranje u Ugovoru EZ (49. i 50. točka II. glave UEU); nakon stupanja na snagu novog 33. čl. Ugovora EUZČ Sud pravde pod jednakim uvjetima rješava i žalbe koje uloži Europski parlament (13. točka III. glave UEU);
- novim 45. do 45. c čl. Ugovora EZUČ određuje nadležnosti Računskog suda jednako kao odredbe 59. točke II. glave UEU, s tim da Računski sud po 5. točki novog 45. c čl. Ugovora EZUČ sastavlja poseban godišnji izvještaj i glede pravilnog vođenja računovodstva
- novim 78. g čl. Ugovora EZUČ uvodi parlamentaran nadzor korištenja sredstva proračuna, koji može rezultirati zabranom njihove dalje upotrebe, po uzoru na 74. točku II. glave UEU (novi 206. čl. Ugovora EZ), a ujedno novim 78. i čl. Ugovora EZUČ (19. točka III. glave UEU) u slučaju ugroženosti interesa zajednice daje osnovu za pojedinačno djelovanje država članica u smislu novog 209. a čl. Ugovora EZ (77. točka II. glave UEU)“

Ugovor o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik donio je neke inovacije u međunarodnu politiku. Prije svega osnovane su nadnacionalne institucije, neovisne o nacionalnim parlamentima, koje su bile zadužene za funkcioniranje Zajednice.

Visoka vlast, autoritet unutar Zajednice, kojoj je bilo povjereno upravljanje industrije za ugljen i čelik zemalja članica, bila je zadužena osiguravati potizanje ciljeva koji su predviđeni Ugovorom, dakle trebala je brinuti o pravilnom funkcioniranju Europske zajednice za ugljen i čelik.

Europski parlament provodio je ulogu sličnu nacionalnim parlamentima, ali za problematiku vezanu uz funkcioniranje Europske zajednice za ugljen i čelik. Njegova uloga je bila je i provođenje istraga o prekoračenju ovlasti, ukoliko se time nije već bavio Sud.

Sud je isto bio uspostavljen, kao regulatorsko tijelo u novoj instituciji. Osnovan je i Računski sud koji se brinuo o pravilnom vođenju financija unutar Europske zajednice za ugljen i čelik.

Osnovan je i Odbor stalnih predstavnika država članica koji je pripremao zadatke za rad Vijeća i izvršavao zadatke koje im je Vijeće prepustilo. Bilo je potrebno uvesti kompleksna i pomno smišljena pravna i tehnokratska rješenja kako bi Zajednica mogla funkcionirati u svrhu nadnacionalnih interesa.

Iz Ugovora se vidi da su planovi za Europsku zajednicu za ugljen i čelik bili puno veći od obične ekonomske i gospodarske suradnje između europskih zemalja. Stvaranjem ugovora, osnivači Europske zajednice za ugljen i čelik pokušavali su stvoriti platformu na kojoj bi se mogla kroz vrijeme razvijati europska nadnacionalna institucija. Nadnacionalna institucija, koja se danas zove Europska unija, razvijala se upravo na toj platformi, pomno i vizionarski smišljenoj, kako bi se među europskim zemljama uspostavila politička, ekonomska i gospodarska suradnja, koja se i danas razvija.

5.2. Razlozi nastajanja Europske zajednice za ugljen i čelik

Bilo je jasno da ponižavanje i ekonomsko oslabljivanje Njemačke može u budućnosti donijeti iste one probleme koje je svijetu donio mir u Versaillesu, te da su nove ideje bile prijeko potrebne. Također i vanjski utjecaji okrenuli su politiku razvoja francuskog gospodarstva u smjeru međunarodne suradnje i zajedničkog razvijanja ekonomije i gospodarstva na području Zapadne Europe.

O tome piše Arah (1995: 65)

„Jednostrano propisane restrikcije, zaključuju tvorci EZUČ, zasigurno ne bi djelotvorno obuzdale takve čežnje SR Njemačke; osobito zato što je cjelovitost njezine suverenosti, s obzirom na povijesna iskustva, u očima europskih zemalja sama po sebi značila potencijalnu opasnost. SR Njemačku trebalo je prije svega ekonomski pobijediti. A to se moglo postići tek u sklopu čvrste skupine europskih zemalja povezane konkretnim ciljevima.“

Kao što smo već naglasili u prijašnjim poglavljima, situacija u poslijeratnoj Europi bila je izrazito loša. Nakon pola stoljeća u kojem su izbila dva velika ratna sukoba, popunjena Velikom gospodarskom krizom u međuvremenu, Europa je tonula na margine globalne gospodarske utakmice. Ratom razoreno europsko gospodarstvo ovisilo o kapitalu SAD-a, koji, iako je bio sudionik oba velika sukoba, izuzev napada Pearl Harbor, nije vodio sukobe na svom teritoriju. SAD je kao pobjednik u Prvom i Drugom svjetskom ratu, izašao kao svjetska vojna i gospodarska velesila. Europska se industrija nije mogla nositi s jačom, većom i razvijenijom američkom konkurencijom.

Schmitt (1962: 50) piše o gospodarskom stanju u poslijeratnoj Europi:

„Europsko tržište raspadalo se na svoje bespomoćne političke komponente. Planiranje, iako iznimno inteligentno i uspješno, kao što je to bilo u slučaju Monnetovog plana za modernizaciju i racionaliziranju francuske industrije, zastalo je na francuskim granicama. Nacionalna proizvodnja premašila je svoje nacionalne potrebe i oživjela žestoku konkurenciju na svjetskom tržištu.“¹⁵

Nezamisliva suradnja na kraju Drugog svjetskog rata sada je bila prijeko potrebna. Kako se postaviti u takvoj situaciji bilo je pitanje rata ili mira. Francuska se osnivanjem Europske zajednice za ugljen i čelik, te Monnetovim vizionarskim vodstvom u proces europske integracije ponovno pozicionirala na poziciju moći na europskoj političkoj sceni:

¹⁵ „The European market was breaking up again into its helpless political components. Planning, even at its most intelligent and successful, as in the case of the Monnet scheme for the modernization and rationalization of French industry, still stopped at the border. It increased national production beyond national need and revived cut-throat competition on the world market. (prijevod autora)

Vukadinović i Čehulić (2005: 72) pišu o problemima koji su predhodili osnivanju Zajednice i što je to značilo za ulogu Francuske u Europi:

„Koristeći hladnoratovsku situaciju i napetosti na liniji Istok- Zapad koje su postale osobito vidljive izbijanjem rata u Koreji, američka politika zahtijevala je da se na europskom prostoru što bolje koristi vlastiti zapadnoeuropski potencijal u stvaranju zajedničke obrane. U tom cilju bilo je osobit važno obnavljanje zapadnonjemačke industrije, posebice one vojno- strateške namjene.

No taj cilj nije bilo tako lako ostvariti. Francuska politika koja je u tijeku posljednjih sedamdeset godina bila tri puta napadnuta od Njemačke teško se mirila s takvim budućim razvojem Europe, u kojem bi Njemačka, makar sada samo jedan njezin dio, krenula putem militarizacije. Da bi se spriječio takav razvoj ili ga bar usmjerilo u željenom smjeru, francuska politika preuzela je inicijativu, lansirajući nekoliko prijedloga: Schumanov plan (9. svibnja 1950.), Plevenov plan (24. listopada 1950.) i prijedlog za stvaranje Političke unije (20. rujna 1950.). Francuska je time postala središte novoga političkog okupljanja zapadnoeuropskih zemalja i traženja uvjeta za zasnivanje novih oblika ekonomske i političke suradnje“

Kao i u mnogim drugim povijesnim i političkim preokretima i u pokretanju procesa europske integracije, također je značajnu ulogu imao utjecaj izvana. Svjetske geopolitičke promjene više se nisu smjele ignorirati i to je stvorilo plodno tlo za početak procesa.

Robert Schuman predstavio je svijetu Monnetovu viziju 9. svibnja 1950. godine, poznatu pod nazivom Schumanov plan, u njoj su objavljene točke po kojima bi organizacija trebala funkcionirati. Arah (1995: 64) piše:

„Među naglascima spomenute francuske deklaracije¹⁶, koja se isprva posvećuje općim tvrdnjama o nužnosti traženja miroljubivog puta suradnje u Europi preko pomirenja dugogodišnjih francusko- njemačkih suprotnosti razvijanja konkretnih, praktičkih oblika suradnje, posebno treba naglasiti:

- prijedlog francuske vlade da se u skladu s pravilima organizacije kojoj mogu pristupiti i ostale europske države nadzor francusko- njemačke proizvodnje ugljena i čelika prenese na Visoku vlast;

¹⁶ Declaration on behalf of the French Government by Mr. Robert Schuman, Minister for Foreign Affairs, in Paris on 9 May 1950- Opening of the Historical Archives of the European Communities to the public, Luxemburg, 1983, str 89-90

- uvjerenje da povezivanje proizvodnje i uspostavljanje Visoke vlasti, čije bi odluke bile obvezujuće za Francusku, SR Njemačku i ostale zemlje članice, prvi je konkretan korak prema europskoj federaciji, inače nužno potrebnoj za očuvanje mira;
- uvjerenje da, za razliku od međunarodnih kartela, koji se zasnivaju na podjeli i skorištavanju nacionalnih tržišta restriktivnom praksom, predložena organizacija jamči udruživanje tržišta i povećanje proizvodnje;
- prijedlog da Visoku vlast čine neovisni članovi, koje bi imenovale vlade prema jednakim kriterijima, a predsjednik bi toga tijela bio određen međuvladinim sporazumom; ujedno bi odluke Visoke vlasti bile izvršene u zemljama članicama, a predviđena su i pravna sredstva za njihovo pobijanje

6. Budućnost Europske unije

U radu smo dali povijesni pregleda procesa europske integracije, te njezinih glavnih aktera. Pisali smo i o rađanju paneuropske ideje kroz povijest. U ovom ćemo se poglavlju posvetiti budućnosti Europske unije. O budućnosti Europske unije, planovima i smjeru kretanja Puškarić (2011: 15) piše:

„Bivši predsjednik Europske komisije Jacques Delors točno je kazao da je glavno obilježje procesa europske integracije stalna promjena koja je uvjetovana zahtjevima za proširenjem i učinkovitijim djelovanjem institucija Unije. Ti su zahtjevi postali naročito glasni kada je došlo do promjene u Europi nakon rušenja Berlinskog zida 1989. godine, rušenja komunističkog sustava i supostave demokracije u zemljama Srednje i Istočne Europe. Politička elita i svekolika javnost tih zemalja svoju je budućnost vidjela u procesu europske integracije.“

Proces europske integracije traje i danas. Uz puno uspona i padova kroz zadnjih šezdesetak godina proces europske integracije i dalje nije došao do svog cilja. U ovom ćemo se poglavlju zapitati koja je sudbina europske integracije u budućnosti, koji su problemi s kojima se Europska unija suočava i što to znači za budućnost građana Unije.

Arah (1995- 64-65) piše o ideji razvijanja Europske zajednice za ugljen i čelik u Europsku uniju. Europska zajednica za ugljen i čelik zamišljena je samo kao platforma na kojoj bi se proces europske integracije postepeno razvijao u nešto više:

„Ipak se razvojem zajednice i međunarodnih odnosa pokazalo da je među organizacijama nastalima neposredno nakon drugog svjetskog rata EZUČ, kao konkretizaciji Schumanove zamisli, uspjela ponuditi najopipljiviji oblik suradnje; predvidjela je naime mehanizme koji su brinuli ne samo za zalet njezina djelovanja nego i za daljnji razvoj. Isto tako, nije zanemariva ni činjenica da je pragmatične napore tvoraca EZUČ usmjerane konkretnim ciljevima javnost, kojoj je već dosadilo samo izražavanje spremnosti za međunarodnu suradnju na miroljubivim osnovama, bez izrade instrumentarija koji bi to omogućavao, prihvatila kao originalnu, svježu zamisao.“

Mehanizmi za daljnji razvoj upravo su ono vizionarsko što smo spominjali kod začetnika procesa europske integracije, a pogotovo Jeana Monneta. Njegov pogled u budućnost omogućio je razvijanje Europske unije na platformi koja je taj razvitak i predviđala.

6.1. Krize

Kroz rad smo provlačili tezu da europska integracija kao proces osigurava trajan mir u Europi. Ali mnogi nedavni događaji pokazuju nam koliko je Europska unija krhka nadnacionalna institucija. Problemi koji su razdrmali Uniju prije svega su, opasnost od terorizma, što i nisu samo problemi koji muče Europu, već cijeli zapadni svijet. Migrantska kriza iz 2016. godine dovela je u pitanje slobodni prelazak granice za građane Europske unije. U strahu od terorizma, bili smo svjedoci dizanja zidova, ograda i bodljikavih žica između zemalja članica. Schengen kao ideja doveden je u pitanje kada je veliki val izbjeglica krenuo prema Zapadnoj Europi. Sukob nadnacionalnih interesa i vlastitih nacionalnih interesa doveo je u pitanje funkcioniranje te nadnacionalne institucije.

Kao što smo vidjeli kroz povijest, ratovi i prijetnje koji su poharali Europu, stvorili su potrebu za integracijom europskih naroda, te čak i ubrzale proces europske integracije. U situaciji borbe protiv terorizma, teško je odrediti tko su točno neprijatelji protiv kojih se treba boriti. Često u slučaju terorizma najveće napade upravo izvode sami građani zemlje koja je napadnuta, te je samim time prijetnja nacionalnoj sigurnosti veća. Takve situacije zahtjevaju puno kompleksnija rješenja od mobilizacije stanovništva, uzimanja oružja i odlaska u rat. Također, već spomenuti razvoj tehnologije, u 21. stoljeću omogućuje komunikacije u svakom kutku svijeta, transport ljudi, dobara i ideja sve je lakši, brži i praktičniji, a sve to doprinosi tome da je opasnost od terorizma svakim danom sve veća. Bilandžić (2010: 43) o nacionalnoj sigurnosti piše ovako:

„Sigurnost je strukturni element opstanka i djelovanja pojedinca, društva, države, i međunarodne zajednice, sigurnost je jedna od osnovnih životnih funkcija. Osnovni je uvjeti i cilj svake državne politike opstanak države, dok je uvjet opstanka države njezina sigurnost. Stoga je svrha svih državnih djelovanja, uvjetno nazvanih političkim, usmjerena upravo u tom cilju. To je okvir i sigurnosne politike koja ima zadatak stvoriti koncept mehanizama i sredstava kojima se osiguravaju unutarnja i vanjska sigurnost države i društva.“

Koja su rješenja kojima se Europska unija može boriti protiv takve opasnosti? Je li proces europske integracije rješenje i za ovu opasnost koja vreba na europskom kontinentu?

Autor ovog rada svakako misli da je proces europske integracije rješenje tog problema. Zajednička suradnja i borba protiv terorizma. Raspad Unije i nove nestabilnosti u Europi upravo su ono što terorizam želi postići. Kao virus koji napada sustav iznutra i trudi se toliko

mu nauditi da se uruši. Povijest procesa europskih integracija i Jean Monnetova vizija pokazale su da suradnja između europskih nacija donosi mir i ekonomski prosperitet svim zemljama članicama. Suradnja između nacionalnih ministarstava u borbi protiv terorizma, ali i svakog drugog oblika kriminala, prijeko je potrebna za dobrobit građana Europske unije.

No, Europsku uniju nedavno je zatekla i druga velika kriza. Izlazak Velike Britanije iz Europske unije, koji je izglasan na referendumu 23. lipnja 2016. godine, bio je neugodno iznenađenje za građane Europske unije. Građani Velike Britanije, kao jedne od najvećih gospodarskih sila Unije, odlučili su da je u njihovom najboljem interesu izlazak iz Europske unije. Popularno nazvani Brexit je jedna od najvećih kriza s kojom se Europska unija suočila, sve od svojih početaka. Što to donosi za budućnost Unije? Hoće li to pokrenuti domino efekt izlazaka iz Unije?

Za sada Europska unija, bez obzira na sve kriza kojima je pogođena zadnjih godina, izgleda poprilično stabilno i svoju budućnost vidi u proširivanju, a ne smanjivanju. Ostale zemlje članice i dalje vide svoju budućnost unutar procesa europske integracije.

Još uvijek je potrebno puno posla da bi se ujednačile vanjsko- političke odluke zemalja članica, te kako bi se njihovi nacionalni interesi uskladili i postali zajednički. Jean Monnet je znao od samih početaka procesa europske integracije da se neke stvari ne mogu promijeniti od danas do sutra, te da će za neka ujednačavanja morati proći puno vremena, biti uloženo puno rada i truda, da bi Europska unija postala ono čemu teže njezini građani.

Problem je i taj što nismo točno sigurni u što će se Europska unija razvijati. Ovako Stephan Baier (2001: 153) preispituje budućnost Unije:

„Ako je Europska unija, kako smo vidjeli, država- ili je barem na putu da to postane- onda moramo postaviti također i pitanje o njenoj državnoj ideji. Jer tko nam jamči da će se sutra europska država ponašati drukčije, naime „europskije“, od nacionalnih država koje su donedavno u Europi vodile odlučujuću riječ? Koje će ideale, koje ciljeve zastupati sutrašnja europska država? Da postavimo pitanje točnije: koja će državna zamisao pokretati sutrašnju Europu?“

Gledajući iz Baierove perspektive vidimo da je budućnost Europske unije neizvjesna. Pitanja koja su ovdje postavljena otvorit ćemo u sljedećem potpoglavlju, a tiču se ponajviše Republike Hrvatske.

6.2. Budućnost Republike Hrvatske unutar Europske unije

Gledajući gore navedeni citat, moramo se zapitati i što budućnost unije donosi Republici Hrvatskoj? Kako će se relativno mala država uspjeti pozicionirati unutar političkih zbivanja Europske unije?

Euroskepticizam koji je bujao u doba referenduma o ulasku Republike Hrvatske u Europsku uniju, polako se stišava. Hrvatska još uvijek uči kako na najbolji način iskoristiti članstvo u Europskoj uniji, a čeka ju i težak posao revitaliziranja grana gospodarstva, kao što su industrija i poljoprivreda, kako bi mogle postat konkurentne na europskom i svjetskom tržištu. Jasna je činjenica da je Hrvatska uvijek ideološki i kulturno pripadala Zapadnoj Europi, od prvih centara pismenosti u Istri, Lici i na Kvarneru, pa sve do 21. stoljeća, kada su građani Republike Hrvatske službeno postali i građani Europe. Prednosti, pogotovo za mlade, u Europskoj uniji su velike. Od studentske mobilnosti, putovanja bez granica unutar Europske unije, pa sve do besplatnog roaminga unutar cijele Europske unije.

No uz prednosti, moramo naglasiti i neke opasnosti koje nam Europska unija donosi. Jedna od najvećih opasnosti za budućnost Republike Hrvatske definitivno je opasnost od iseljavanja. Mladi, obrazovani ljudi, zadnjih godina sve više, odlaze u gospodarski i ekonomski razvijenije zemlje Europske unije. Taj proces iseljavanja znatno utječe na demografsku sliku Republike Hrvatske, koje je svakog dana sve lošija, a budućnost jedne europske nacije sve neizvjesnija.

Zato je jako bitno pitati se na koji ćemo način iskorištavati članstvo u Europskoj uniji. Ono svakako nudi sredstva i prilike za oporavak gospodarstva i razvijanje u svakom pogledu. Iz nedavnih primjera nekih zemalja članica vidljivo je koliko se može postići dobrim upravljanjem i iskorištavanjem fondova koje Europska unija nudi za regionalni razvoj. Jedan od primjera dobrog iskorištavanja daje nam Poljska, koja je iskorištavanjem europskih fondova preporodila svoju poljoprivredu. Sredstva za razvoj od Europske unije nije moguće samo dobiti. Ideja da će Europska unija nešto pokloniti, a ništa ne tražiti zauzvrat, potpuno je pogrešna i krivo shvaćena.

Dobro nacionalno vodstvo i upravljanje pretpostavka su za razvijanje unutar Europske unije. Samim ulaskom u Europsku uniju nacionalno gospodarstvo je dobilo žestoku konkurenciju puno razvijenijih zemalja članica, ali je isto tako dobilo i priliku da se plasira na europsko tržište. Te prilike treba iskoristiti, a to traži puno pametnog i teškog rada.

Nemoguće je predvidjeti budućnost. Smjer u kojem se proces europske integracije i Hrvatska unutar procesa europske integracije kreće, može imati naglih i nepredvidivih skretanja, ali svakako, bez sumnje, možemo reći da je uključanje u europske integracije pravi vanjsko-politički put za Republiku Hrvatsku. Hrvatskoj je u interesu da bude uz bok najrazvijenijim zemljama Europe, ali isto tako od ključnog je interesa da to iskoristi što bolje može za vlastiti razvitak, i u krajnjem slučaju opstanak nacije.

Rasprave o budućnosti Europske unije traju i dalje, te su dio samog procesa europske integracije. Smjer u kojem će se Europska unija kretati, uvijek se iznova preispituje. Svakim revidiranjem Ugovora, gleda se hoće li se više ovlasti dati u ruke te nadnacionalne institucije ili će se jačati ovlasti nacionalnih država. O raspravama o budućnosti Europske unije i njezinom funkcioniranju Puškarić (2011:18) piše:

„Rasprava o budućnosti postala je omiljena tema unutar institucija Unije i među političarima iz zemalja članica Unije. U nju su se uključili i ugledni predstavnici akademske zajednice iz europskih zemalja. Svi su bili svjesni činjenice da se Unija nalazi na raskrižju i da je to kritično razdoblje u kojem se određuje njezina budućnost i model njezina ustroja.“

Budućnost unije uvijek je neizvjesna, javno postavljeni ciljevi razvijanja nisu bili dio Monnetove metode:

„Prvi puta jedan je ugledni europski političar jasno izložio konkretan plan europske političke budućnosti, jasno istaknuvši cilj, stvaranje europske federacije¹⁷. To je bilo potpuno u suprotnosti s Monnetovom metodom temeljem koje se pedeset godina razvijao proces europske integracije, metodom bez unaprijed javno postavljena cilja i s uskim krugom političara, kojima je cilj bio poznat.“

Sada je situacija ipak malo promijenjena. Građani Europske unije u 21. stoljeća zahtjevaju transparentnost, a novim Ugovorom su uključeni i u donošenje odluka. Jedna od najvećih pobjeda građana Europske unije svakako je gore spomenuto ukidanje roaminga unutar Europske unije. Odluka koja je krenula kao građanska inicijativa, a kada se ostvarila znatno je poboljšala kvalitetu života građanima Europske unije.

Budućnost u kojoj građani izravno donose odluke o Europskoj uniji svakako je budućnost kojoj treba težiti. Unatoč krizama koje su potresle Uniju u njezinim temeljima, očito je kako Europska unija i proces europske integracije nastavljaju dalje. Povijest koja nas uči koje

¹⁷ ideja koju je začeo Altiero Spinelli

bismo odluke trebali donositi u budućnosti, pokazuje kako je proces europske integracije donosio mir u ratom razorenu Europu, te je isto tako i rješenje za izazove koji Europsku uniju čekaju u budućnosti. Dva najveća izazova postavljena pred Uniju svakako su borba za sigurnost građana Europske unije, te proširenje Europske unije na istok i jugoistok.

7. Zaključak

„Proces ujedinjene Europe započeo je političkom vizijom njenih osnivača . Glavni im je cilj bio osigurati mir, odnosno spriječiti rat koji je dotad stoljećima razarao europske prostore. Kako bi se izgradila što učinkovitija i čvršća Europa, pragmatičnim su pristupom stvarali europsko jedinstvo u vrlo konkretnom području: ugljen i čelik; jedinstveno tržište; poljoprivredna politika; konkurencija. [...] Tako je rođena Europa koju neki opisuju kao 'tehnokratsku', zbog velike potrebe za stručnjacima, ekonomistima i javnim službenicima. No početna se vizija nikada ne bi ostvarila da je konstantno nije podržavala volja europskih institucija.“ Fontaine (2011: 41)

U radu smo pokušali prikazati koliko je vremena i truda bilo potrebno da se pokrene proces europske integracije. Proces koji i dalje traje i u 21. stoljeću nailazi na velike izazove. No, kroz rad smo se potrudili pokazati koliki je doprinos procesa europske integracije za mir na europskom kontinentu. Također, kao glavnog aktera i vizionara istakli smo francuskog ekonomskog političara, poslovnog čovjeka i diplomata Jeana Monneta. Njegova vizija, kao i nevjerojatne sposobnosti u području ekonomije i diplomacije pretvorile su proces europske integracije u stvarnost. Osnivanje Europske zajednice za ugljen i čelik u periodu nakon Drugog svjetskog rata i u počecima Hladnog rata, ključan je period očuvanju mira u Europi u drugoj polovici 20. stoljeća. Izuzev Domovinskog rata, koji je ipak posljedica raspada komunističkog istočnog bloka, Europa, a pogotovo Zapadna Europa, živi u miru od 1945. godine, isključivo zbog razvijanja procesa europskih integracije.

Jean Monnet je zaista bio osebujna ličnost, kao što smo u poglavlju o njemu i pokušali naglasiti. Htjeli smo istaknuti njegov životni put, njegova postignuća, kako bismo njegovo životno djelo pokušali staviti u kontekst. Bio je jedan od najvećih vizionara 20. stoljeća. O europskoj integraciji nije razmišljao kao procesu koji će trajati nekoliko godina, već o nečemu što će se nastaviti i nakon njegovog života. I bio je u pravu. Europska unija i danas razvija odnose unutar kojih građani Europske unije, a pogotovo mladi u Europskoj uniji, pokušavaju izgraditi svoj europski identitet.

Baier (2001: 154- 155) piše:

„Pretpostavka europske države, a još više europske državne ideje, jest da Europljani svoju mnogovrsnost i raznolikost sami ne osjećaju kao nešto što ih razdvaja, ili barem kao nešto što

ih nesavladivo dijeli. Ne razdvajaju već dugo konfesije, čak sve manje i vjere, koje su jednom razdirale Europu- ne zbog toga što su postale jednoznačne ili što su se pomirile, već zbog toga što im u jednom dalekosežno već sekulariziranom zapadnom svijetu za to nedostaje politička moć. U sve manjoj mjeri to su i nacionalni osjećaji, koji Europljane udaljavaju jedne od drugih, ali mnogo jače to su razlike u jezicima koje govore. Životni standard građana iz određenog sličnog društvenog sloja u različitim državama- članicama Europske unije je približno isti. S pravom možemo danas pitati, nije li bankar iz Milana sličniji bankaru iz Münchena, Londona i Madrida, ne misli li i živi sličnije njima, od konobara, frizera, socijalnog radnika ili poljoprivrednika iz njegove domovine? A nema li seljak u južnoj Francuskoj slične brige kao seljak u Andaluziji, Donjoj Bavarskoj ili Friaulu? Ne tište li radnika u Sjevernoj Rajni- Westfaliji slučajni problemi kao i njegove kolege u Walesu, Napulju ili Stockholmu?

Richard Coudenhove- Kalegri već je 1931. godine zastupao tezu da je socijalna struktura Europe u velikoj mjeri jedinstvena i '...temeljena na monogamiji i obitelji, na privatnom vlasništvu, na istim običajima i blagdanima, na istoj vjeri, istoj tradiciji, istim pojmovima o dostojanstvu i moralu, istim predrasudama“.

Slično je na kao grof Richard Coudenhove- Kalegri razmišljao i Jean Monnet. Tražio je jednu od najdebljih spona koje bi spajale europske narode, u zajedničkom ekonomskom i gospodarskom interesu. Gradeći nadnacionalnu zajednicu budućnosti, kao jedan ekonomski identitet koji nastupa na vanjskom tržištu. Kao što smo vidjeli kod Roberta Schumana, a i u gornjem citatu kod grofa Coudenhove- Kalegrija, ta zajednica se treba temeljiti na zajedničkim vrijednostima, religijskim, moralnim i političkim. Robert Schuman je naglašavao kršćanstvo i kršćanski moral, te demokratske vrijednosti, kao zajedničke europske vrijednosti.

No izazovi s kojima se susreće Europska unija stalno dovode u pitanje cijeli proces europske integracije. Geopolitička scena u Europi znatno se promijenila s obzirom na vrijeme kada je Jean Monnet gradio svoju viziju. Iako je Hladni rat odavno prošao, opasnosti za čovječanstvo i danas postoje. U zadnjem poglavlju spomenuli smo opasnost od terorizma kao veliku prijetnju sigurnosti građana Europske unije. Problem neprijatelja koji više ne stoji „*iza barikade*“ u jasno vidljivoj uniformi, izrazito otežava borbu protiv neprijatelja. I sami smo bili svjedoci u nedavnim događajima u Europi, koliko je tanka linija između građanina Europske unije i terorista. Izazove koji Europsku uniju čekaju u budućnosti neće biti tako lako premostivi.

Mühleisen (2004: 24) piše o Habermasovom poimanju nacije unutar Europske unije:

„Habermas je 1998. godine obznanio svojevrsno priznanje da “nacionalna država i dalje zadugo ostaje najvažnijim akterom” (Habermas, 2001.a: 15).“

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, mi kao građani Republike Hrvatske moramo se pitati kakav status očekuje našu malu naciju u društvu velikih europskih sila. Hoćemo li biti ravnopravni u donošenju odluka unutar Unije, ili ćemo biti akteri na periferiji. Hoćemo li iskoristiti pogodnosti koje nam donosi Europska unija, to samo ovisi o nama, i o dobrom vođenju vanjske politike Europske unije.

U svom drugom posjetu zgradi Europskog parlamenta u Bruxellesu, u razgovoru s hrvatskim zastupnicima u Europskom parlamentu, nakon predavanja u kojem su zastupnici naglasili da je jedna od njihovih ključnih uloga čuvanje hrvatskih nacionalnih interesa unutar Europske unije, autor ovog djela postavio je zastupnicima jedno pitanje. Naime, na koji način je moguće očuvanje hrvatskih nacionalnih interesa unutar Europske unije, ukoliko su hrvatski nacionalni interesi u sukobu s, npr. njemačkim nacionalnim interesima. Također, moramo uzeti u obzir da Njemačka u parlamentu ima devedeset i šest zastupnika, a Hrvatska samo jedanaest, te da se odluke u parlamentu donose, naravno, parlamentarnom većinom. Odgovor na to pitanje bio je dosta nejasan i neodređen, te onako podcjenjivači umirujuć, gdje su zastupnici tvrdili da do takvih situacija ne može doći.

Feletar i Feletar (2007: 59) pišu:

„Ujedinjavanje Europe mnogim državama daje veliku nadu za napredak, ali istodobno pobuđuje i određene sumnje u nastavak demokratskog razvoja i opstanak povijesnog identiteta članica- osobito manjih naroda.“

Ovih pitanja kao građani Republike Hrvatske moramo biti svjesni, ali isto tako, kroz ovaj smrad pokazali da je proces europske integracije najbolji put za Europu, pa tako i za Hrvatsku. Put koji donosi ekonomski i politički prosperitet, te dugoočekivani mir na ovaj burni kontinent.

SAŽETAK

Prva polovica 20. stoljeća bila je izrazito nasilna na području Europe. Prvi i Drugi svjetski rat odnijeli su milijune ljudskih žrtva i razorili europsko gospodarstvo. Jean Monnet je bio francuski politički ekonomist i diplomat koji je svojim utjecajem, stečenim kroz godine u međunarodnom poslovnom i diplomatskom svijetu, imao viziju stvaranja trajnog mira u Europi. Najveći problem u početku procesa europske integracije bio je premostiti francusko-njemačko neprijateljstvo, koje je kulminiralo najvećim svjetskim ratnim sukobom ikad viđenim u povijesti čovječanstva. Također, shvaćao je da uspostava trajnog mira zahtjeva suradnju između sukobljenih država, te uspostavljanje zajedničkih interesa i ciljeva. Jean Monnet je u suradnji sa svojim suvremenicima i suradnicima osmislio Europsku zajednicu za ugljen i čelik, koja je stvorena na zajedničkim gospodarskim i ekonomskim interesima zemalja- članica, te osmišljena kao platforma iz koje se proces europske integracije mogao razviti u današnju Europsku uniju.

S obzirom na povijesni pregled procesa europske integracije pitamo se i kakva je budućnost Europske unije, kao nadnacionalne zajednice, te kakva je budućnost samog procesa europske integracije.

Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju, moramo se pitati i koja je budućnost „malih naroda“ unutar Unije.

Kroz rad pokazujemo da se u temelju procesa europske integracije krije potreba za uspostavom mira u Europi, što je u Zapadnoj Europi slučaj od 1945. godine i kraja Drugoga svjetskog rata.

Ključne riječi

Europska zajednica za ugljen i čelik; Jean Monnet; proces europske integracije; Europska unija; paneuropska ideja

ABSTRACT

The first half of the 20th century was particularly violent in Europe. World War 1 and World War 2 took millions of human victims and devastated the European economy.

Jean Monnet was a French political economist and diplomat who, through his years of experience in the international business and diplomatic world, had a vision of creating lasting peace in Europe. The biggest problem at the beginning of the European integration process was to bridge the Franco-German enmity, that culminated in the world's biggest war conflict ever seen in the history of mankind. He also realized that establishing a lasting peace required cooperation between the conflicting states and establishing common interests and goals. Jean Monnet, in co-operation with its contemporaries and associates, created the European Coal and Steel Community, which has been created on the common economic interests of the member states, and conceived as a platform from which the European integration process could develop into today's European Union.

Given the historical review of the European integration process, we are asking ourselves what is the future of the European Union, as a supranational community, and what is the future of the European integration process itself.

By joining the Republic of Croatia in the European Union, we must also ask ourselves what is the future of "small states" within the Union.

Through the work we show that in the foundation of European integration process is need of permanent peace in Europe, which is the case in Western Europe since 1945 and the end of the World War 2.

Key words

Jean Monnet; European Steel and Coal Community; process of European integration; paneuropean idea

LITERATURA

- Arah, M. (1995./1995.) Europska unija: Vizija političkog udruživanja, prev. V. Gregl, Ljubljana: Arah consulting.
- Baier, S. (2001./2001.) Kakva Europa?: superdržava ili pravna zajednica, prev. J. B. Čmelić, Varaždin: TIVA.
- Bensoussan, G. (2006./2010.) Europska strast za genocidom: povijest genocidnih ideja i djela, prev. I. Franić, Zagreb: TIM press.
- Bilandžić, M. (2010.) Sjeme zla: Elementi sociologije terorizma, 1. izdanje. Zagreb: Plejada.
- Borchardt, K. -D. (1995./1995.) Europska integracija: podrijetlo i rast Europske unije, prev. M. Benini, Zagreb: Ured za europske integracije Vlade RH.
- Feletar, D. i Feletar, P. (2007.) Europska unija : nada i sumnje : pola stoljeća ujedinjavanja Europe, u: Feletar, D. (ur.) Meridijani : časopis za zemljopis, povijest, ekologiju i putovanja, Zagreb: Meridijani, str. 58-71.
- Fontaine, P. (2004./2011.) Europa u 12 lekcija, prev. Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj, Bruxelles: Ured za publikacije Europske unije.
- Jelušić, J. (2017.) Europska diplomacija i javno mišljenje prilikom izbijanja Prvog svjetskog rata: Srpanjska kriza. 1. izdanje, Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
- Jongsma, A. (2014.) Thinking about Europe: Jean Monnet support to European studies, 1. izdanje, Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- Mühlisen, H.-O. (2004.) J. Habermas i europska integracija, u: Jović, D. Politička misao, Zagreb: Fakultet političkih znanosti, str. 22–34.
- Puškarčić, M. (2012.) Europska integracija, 1. izdanje, Zagreb: Studia Vita.
- Puškarčić, M. (2011.) Europska unija od Leakena do Lisabona, 1. izdanje. Zagreb: Studia Vita.
- Puškarčić, M (2012.) Kronologija europske integracije [1917.-2011.], 1. izdanje. Zagreb: Studia Vita.
- Puškarčić, M (2010.) Razvoj europske integracije, 1. izdanje. Zagreb: Studia Vita.
- Schmitt, H. A. (1962.) The path to European union : from the Marshall Plan to the Common Market, 1. izdanje, Baton Rouge: Louisiana State University.
- Schuman, R. (1964./2000.) Za Europu, prev. J. Lukavec, Zagreb: Europski dom Zagreb: Europski pokret Hrvatska.
- Vukadinović, R. (2004.) Međunarodni politički odnosi, 1. izdanje. Zagreb: Politička kultura
- Vukadinović, R. i Čehulić Vukadinović, L. (2005.) Politika europskih integracija, 1. izdanje, Zagreb: Tropical.

„Jean Monnet“ (2000.) „*Encyclopaedia Britannica*“, Encyclopædia Britannica, Inc.,
<https://www.britannica.com/biography/Jean-Monnet> (zadnja izmjena 9.3.2018.)

<https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/monnet-and-the-action-committee-the-formative-period-of-the-european-communities/A8F81D1604BF4F71F8BAF7C3BFA253F9> (preuzeto 7.9.2018.)

https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/jean_monnet_en.pdf
(preuzeto 6.9.2018.)